

NR 3/2022

ISSN 1731-030X

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO



CURRENDA

Przegląd Prawa Egzekucyjnego

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

Miesięcznik

KOMITET REDAKCYJNY:

REDAKTOR NACZELNY

Prof. dr hab. Sławomir Cieślak

REDAKTORZY TEMATYCZNI

Prof. dr hab. Janusz Jankowski – prawo postępowania egzekucyjnego

Dr Tomasz Banach – prawo dotyczące ustroju samorządu komorniczego

REDAKTOR PROWADZĄCY I JĘZYKOWY

Mgr Magdalena Ruzicka – język polski

SEKRETARZ REDAKCJI

Mgr Magdalena Ruzicka

RADA NAUKOWA

PRZEWODNICZĄCY

Prof. dr hab. Janusz Jankowski

CZŁONKOWIE

Dr Tomasz Banach

Dr Anna Barańska

Dr Elena Borisova

Prof. dr Laura Ervo

Prof. dr hab. Svetlana Fursa

Prof. dr Yevhen Fursa

Prof. Viktória Harsági

Prof. dr hab. Andrzej Jakubecki

Prof. dr Johann Kindl

Prof. UŁ dr hab. Michał Krakowiak

Dr Rafał Łyszczek

Prof. dr hab. Vytautas Nekrošius

Prof. Joan Picó i Junoy

Prof. dr Álvaro Pérez Ragone

Prof. Ricardo Sichel

Dr John Sorabji

Dr Mariusz Sorysz

Dr hab. Dmitriy Toumanov

Dr hab. Vladimir Yarkov

LISTA RECENZENTÓW CZASOPISMA

Prof. Natalie Fricero

Prof. UW r dr hab. Izabella Gil

Prof. ASzWoj dr hab. Agnieszka Góra-Błaszczkowska

Prof. UAM dr hab. Andrzej Jarocho

Prof. UR dr hab. Anna Kościółek

Prof. UG dr hab. Anna Machnikowska

Prof. dr hab. Elwira Marszałkowska-Krześ

Zgodnie z wykazem MEiN z dnia 1.12.2021 r. dotyczącym czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych PPE znajduje się na liście czasopism punktowych z wynikiem 20 punktów.

Wersją pierwotną czasopisma jest wersja drukowana.

Redakcja nie zwraca niezamówionych tekstów oraz zastrzega sobie prawo do skracania tekstów. Uprzejmie informujemy, że przesłanie tekstu artykułu czy opracowania na adres redakcji wiąże się ze zgodą na jego ewentualne opublikowanie na łamach czasopisma i przeniesieniem na wydawnictwo przysługujących do niego praw autorskich. W przypadku zaistnienia okoliczności uniemożliwiających przeniesienie praw autorskich do tekstu na wydawcę, autor zobowiązany jest niezwłocznie powiadomić o tym fakcie redakcję. Redakcja zastrzega sobie także prawo do dokonywania w nadesłanych tekstach skrótów, poprawek stylistycznych, językowych i interpunkcyjnych, wprowadzania śródtytułów, a także innych zmian, niemających jednak wpływu na ich zawartość merytoryczną. Tezy zawarte w artykułach stanowią wyraz poglądów autorów i nie muszą odzwierciedlać poglądów Redakcji.

Nakład 600 egz.

Sopot 2022

© Copyright by

Currenda Spółka z o.o.

ISSN 1731-030X

Currenda Sp. z o.o.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

e-mail redakcji: ppe@currenda.pl

Sekretarz redakcji: Magdalena Ruzicka

Kontakt mailowy do red. prowadzącego: magdalena.ruzicka@currenda.pl

tel.: 664 962 310; 58 550 38 75

www.sklep.currenda.pl; www.czytelnia.currenda.pl

www.przegladprawaegzekucyjnego.pl

W NUMERZE:

ARTYKUŁY

- 7 Rozważania na temat zasadności pobrania od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako wierzyciela opłaty stałej z art. 29 ust. 4 u.k.k.**
Consideration of Reasons for Collecting a Fixed Fee from the Social Insurance Institution (ZUS) as a Creditor Under Art. 29(4) of the Act on Bailiff Costs
dr Joanna Szachta, prawnik w kancelarii komorniczej
- 27 Wpływ postępowania karnego i postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe na status komornika sądowego**
Impact of Penal Proceedings and Proceedings Against a Fiscal Crime on the Status of a Bailiff
dr Sebastian Kowalski, adiunkt w Katedrze Prawa Karnego i Postępowania Karnego INP Uniwersytetu Zielonogórskiego; sędzia Sądu Rejonowego w Wałbrzychu
- 53 Pozostawienie należności przypadającej wierzycielowi hipotecznemu na rachunku depozytowym – zagadnienia praktyczne**
Keeping Receivables Due to a Mortgagee on a Deposit Account – Practical Aspects
Michał Mikołajczak, radca prawny
- 73 Swoboda świadczenia usług i swoboda przedsiębiorczości a zawód komornika sądowego**
Freedom to Provide Services and Freedom of Establishment and the Profession of Court Bailiff
Karolina Pawiłowicz, doktorantka w Kolegium Nauk Prawnych Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Wrocławskiego

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Egzekucja z ułamkowej części nieruchomości

Marcin Uliasz

PRACTICA



CURRENDA



DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

STRESZCZENIE **Rozważania na temat zasadności pobrania od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako wierzyciela opłaty stałej z art. 29 ust. 4 u.k.k.**

Celem niniejszego artykułu jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy komornik sądowy jest uprawniony do pobrania od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako wierzyciela opłaty stałej, która została określona w art. 29 ust. 4 u.k.k.

Przyczyną podniesienia tejże kwestii jest dyskusyjny charakter pobrania od ZUS opłaty końcowej, co przekłada się na liczbę skarg składanych na postanowienia komorników sądowych, w których ustalono i wezwano ZUS do uiszczenia należności z tytułu omawianej opłaty.

W artykule odniesiono się do głównych argumentów Zakładu Ubezpieczeń Społecznych podnoszonych w celu wykazania, że nie jest on podmiotem, od którego pobiera się opłatę stałą. W tym kontekście omówiono w szczególności art. 114 ust. 4 s.u.s., art. 29 ust. 4 i 5 u.k.k., art. 45 ust. 1 i 2 u.k.k., art. 47 u.k.k., a także rozważono, czy dopuszczalne jest złożenie przez komornika sądowego wniosku do sądu rejonowego o wypłacenie kwoty na pokrycie opłaty stałej na podstawie art. 46 u.k.k.

Słowa kluczowe: *opłata stała, opłata końcowa, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, ZUS, opłata egzekucyjna*

SUMMARY **Consideration of Reasons for Collecting a Fixed Fee from the Social Insurance Institution (ZUS) as a Creditor Under Art. 29(4) of the Act on Bailiff Costs**

The purpose of the article is to answer a question if a bailiff is authorised to collect a fixed fee from the Social Insurance Institution (Zakład Ubezpieczeń Społecznych) that has been defined in art. 29(4) of the Act on bailiff Costs.

The reason for raising this issue is a controversy in collecting a final fee from ZUS, which contributes to a number of complaints filed against decisions of bailiffs, in which the above-mentioned fee was charged and ZUS was summoned to pay the same.

The article refers to the main arguments of ZUS put forward to prove that it is not an entity from whom a fixed fee is collected. In this context, art. 114(4) of the Act on the social insurance system, art. 29(4) and (5) of the Act on bailiff costs, as well as art. 45(1) and (2) and art. 47 of the same Act were discussed. Finally, it was considered if it is admissible for a bailiff to file an application to a district court for the payment of an amount to cover a fixed fee under art. 46 of the Act on bailiff costs.

Keywords: *a fixed fee, a final fee, the Social Insurance Institution, ZUS, an enforcement fee*

Rozważania na temat zasadności pobrania od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako wierzyciela opłaty stałej z art. 29 ust. 4 u.k.k.

1. Wprowadzenie

Opłata z art. 29 ust. 4 u.k.k.¹ określana jest mianem opłaty końcowej, ponieważ ustala się ją w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego z innych przyczyn niż wskazane w art. 29 ust. 1 u.k.k. W przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela (art. 825 pkt 1 k.p.c.²) lub w przypadku bezczynności wierzyciela (art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c.)³ zastosować należy art. 29 ust. 1 u.k.k.

¹ Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 210 z późn. zm.); dalej: u.k.k.

² Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 z późn. zm.); dalej: k.p.c.

³ Ustawą z dnia 10 lipca 2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2015 r., poz. 1311) uchylono art. 823 k.p.c. W jego miejsce wprowadzono art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c., który znajduje zastosowanie do postępowań wszczętych od dnia wejścia w życie przywołanej

Jest to opłata stosunkowa, którą wylicza się jako procent (5% lub 10%) świadczenia pozostałego do wyegzekwowania.

Opłata, którą ustala się na podstawie art. 29 ust. 4 u.k.k., jest opłatą stałą i wynosi 150 zł, ale podlega zmniejszeniu o sumę opłat egzekucyjnych ściągniętych i obciążających dłużnika. Taka regulacja skutkuje tym, że niekiedy opłata z art. 29 ust. 4 u.k.k. nie zostanie w ogóle pobrana od wierzyciela, gdy od dłużnika ściągnięto opłaty w wysokości co najmniej 150 zł.

Opłatę stałą wprowadzono na mocy ustawy z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (na gruncie wcześniej obowiązującej ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji⁴ opłata ta nie była naliczana). Opłata końcowa to odpowiedź na podnoszone przez przedstawicieli doktryny oraz praktykę (komorników sądowych) głosy, że niezbędne jest partycypowanie wierzyciela w kosztach postępowania egzekucyjnego⁵.

Przyczyny umorzenia postępowania egzekucyjnego zostały określone w Kodeksie postępowania cywilnego, a także w innych ustawach⁶. Nie ulega wątpliwości, że najczęstszą przyczyną umorzenia postępowania egzekucyjnego jest bezskuteczność egzekucji (art. 824 § 1 pkt 3 k.p.c.)⁷. Należy zgodzić się ze stanowiskiem Trybunału Konstytucyjnego⁸,

ustawy. Zatem w sprawach wszczętych przed dniem 8 września 2016 r. zastosowanie znajdzie art. 823 k.p.c.

⁴ T.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309 z późn. zm.; dalej: uoksie.

⁵ A. Marciniak, *Opłaty egzekucyjne. Dwie uwagi de lege ferenda* [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, pod red. M. Jabłońskiego, A. Marciniaka, Sopot 2016, s. 115 i n. A. Marciniak proponował wprowadzenie opłaty wstępnej. Z kolei M. Klonowski (zob. M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019, Legalis, komentarz do art. 29) wskazał, że opłata wstępna może być barierą finansową dla wierzycieli, działać demobilizująco na komorników sądowych. Kolejnym problemem byłaby niemożność pobrania opłaty przez organ egzekucyjny, który przejął sprawę w wyniku zbiegu egzekucji, ponieważ wówczas byłaby pobrana „na wstępie”, czyli przez komornika, do którego wpłynął wniosek o wszczęcie egzekucji.

⁶ Np. art. 146 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1228 z późn. zm.).

⁷ Stwierdzenie to nie dotyczy postępowań z egzekucji świadczeń alimentacyjnych – art. 1086 § 5 k.p.c.

⁸ Wyrok TK z dnia 3 grudnia 2003 r., K 5/02, OTK-A 2003/9/9.

że „wprowadzenie zasady, w myśl której komornik może zrealizować swoje roszczenia o opłatę egzekucyjną (obejmującą w części poniesione przez niego koszty) tylko (...) od dłużnika, jest – w sytuacji braku majątku podlegającego egzekucji – nadmiernie rygorystyczne w stosunku do swojego celu, jakim jest zapewnienie skuteczności egzekucji”. Wynik postępowania egzekucyjnego z reguły nie jest zależny od organu egzekucyjnego. Komornik sądowy podejmuje czynności egzekucyjne zgodnie z zasadą legalizmu – na podstawie i w granicach prawa, a także w granicach wyznaczonych przez wierzyciela we wniosku o wszczęcie egzekucji oraz w tytule wykonawczym (egzekucyjnym). Wszczęcie postępowania egzekucyjnego, a następnie egzekucji nie implikuje jej skuteczności, którą należy rozumieć jako zaspokojenie wierzyciela. Częstokroć zdarza się, że komornicy sądowi podejmują wiele działań, które nie przynoszą oczekiwanego rezultatu (zaspokojenia wierzyciela). Efekt podjętych czynności nie jest zależny od komornika sądowego – bywa bowiem tak, że w wyniku przeprowadzonych działań ustalone zostaje, że dłużnik nie posiada składników majątku, do których organ egzekucyjny mógłby skutecznie skierować egzekucję.

Wprowadzenie do ustawy o kosztach komorniczych opłaty końcowej należy oceniać pozytywnie, ponieważ dzięki niej komornicy sądowi mają zagwarantowaną sumę pieniędzy przeznaczoną na wydatki związane z prowadzeniem konkretnego postępowania, które nie zostały określone w art. 6 u.k.k., a jednak ściśle wiążą się z podjętymi przez komornika czynnościami (m.in. archiwizacja akt, doręczenie stronom zawiadomienia o wszczęciu egzekucji). Wprowadzono jednak szeroki katalog podmiotów, od których nie pobiera się opłaty stałej (art. 29 ust. 5 u.k.k.). Wyklucza to w wielu przypadkach uzyskanie przez komornika opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k., chociaż założenie ustawodawcy było zupełnie inne. Niekiedy ustalenie, czy podmiot zalicza się do kręgu osób „zwolnionych” od uiszczenia opłaty, nie jest w ogóle możliwe na podstawie posiadanych przez komornika informacji. Skutkuje to z kolei składaniem skarg na postanowienia komorników sądowych przez

wierzycieli, którzy nie zgadzają się z ustaleniem i następnie pobraniem od nich opłaty stałej. Wierzyciele często zapominają, że nie zostają obciążeni opłatą stałą, a jedynie jest ona od nich pobierana, odmiennie niż ma to miejsce w przypadku ustalenia opłaty stosunkowej na podstawie art. 29 ust. 1 zd. 1 u.k.k. Dłużnik jest zobowiązany do zwrotu wierzycielowi kosztów niezbędnych do celowego przeprowadzenia egzekucji (art. 770 § 1 k.p.c.), a więc zarówno wydatków, jak i opłat. Zatem wierzyciel jedynie „wykłada” opłatę stałą, a ostateczny jej ciężar ponosi dłużnik, bowiem wierzyciel może domagać się jej zwrotu od dłużnika.

Na gruncie powyższych uwag zastanowienia wymaga dopuszczalność pobrania przez komornika sądowego opłaty stałej określonej w art. 29 ust. 4 u.k.k. od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych⁹ jako wierzyciela. Określenie, czy organ egzekucyjny jest uprawniony do ustalenia opłaty końcowej od ZUS, ma istotne znaczenie dla praktyki, ponieważ ta opłata częstokroć jest czynnikiem „zapalnym” między wierzycielem a organem egzekucyjnym, a w przypadku ZUS skutkuje w ostatnim czasie składaniem skarg na postanowienia komorników sądowych. W niniejszym opracowaniu omówione zostaną niektóre kwestie podnoszone w tychże skargach.

2. Działalność Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na gruncie art. 114 § 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych¹⁰

Fundamentalnym argumentem podnoszonym przez ZUS mającym poprzeć tezę, iż instytucja ta nie jest podmiotem zobowiązanym do uiszczenia opłaty stałej, jest treść art. 114 § 4 s.u.s. Przepis ten stanowi, że w zakresie prowadzonej działalności ZUS nie ponosi opłat skarbowych i sądowych.

⁹ Dalej także: ZUS, Zakład.

¹⁰ T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 423 z późn. zm.; dalej: s.u.s.

Zwolnienie ZUS od opłat skarbowych i sądowych nie dotyczy jakiegokolwiek działalności, a jedynie działalności określonej w ustawie¹¹. Jest to wyłącznie działalność zdefiniowana w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych¹².

Zakres działalności ZUS określony został w art. 68–71 s.u.s. Do jego zadań należy w szczególności realizacja przepisów o ubezpieczeniach społecznych, m.in. stwierdzanie i ustalanie obowiązku ubezpieczeń społecznych, wymierzanie i pobieranie składek na ubezpieczenie społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Solidarnościowy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, prowadzenie rozliczeń z płatnikami składek z tytułu należnych składek i wypłacanych przez nich świadczeń podlegających finansowaniu z funduszy, a także wykonywanie zadań powierzonych Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych na podstawie innych ustaw.

Zgodnie z art. 6 u.p.e.a.¹³ w razie uchylania się zobowiązanego od wykonania obowiązku wierzyciel powinien podjąć czynności zmierzające do zastosowania środków egzekucyjnych. Dyrektor oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jest organem egzekucyjnym uprawnionym do stosowania egzekucji z wynagrodzenia za pracę, ze świadczeń z ubezpieczenia społecznego, z renty socjalnej, z wierzytelności pieniężnych oraz z rachunków bankowych, w egzekucji administracyjnej należności pieniężnych z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne i należności pochodnych od składek oraz nienależnie pobranych świadczeń z ubezpieczenia społecznego lub innych świadczeń wypłacanych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych, które nie mogą być potrącone z bieżących świadczeń. W piśmiennictwie trafnie podnosi się, że każdorazowo

¹¹ K. Kwapisz, *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, Warszawa 2013, komentarz do art. 114, Lex/el.; postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2007 r., V CZ 114/07, Lex nr 798181; postanowienie NSA z dnia 19 stycznia 2011 r., II GZ 11/11, Lex nr 742988.

¹² P. Kostrzewa, *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, Warszawa 2014, komentarz do art. 114, Lex/el.

¹³ Ustawa z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 479); dalej: u.p.e.a.

należy ustalić, czy określona czynność w postępowaniu egzekucyjnym jest objęta przedmiotem działalności ZUS z ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz w ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji¹⁴.

Jak wskazał Naczelny Sąd Administracyjny¹⁵, „do zakresu działania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych należy między innymi realizacja przepisów o ubezpieczeniach społecznych, a w szczególności wymierzanie i pobieranie składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy, Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, z czym nieodzownie łączy się dochodzenie nieopłaconych składek lub opłaconych w zaniżonej wysokości oraz nienależnie pobranych, w trybie egzekucyjnym. Znajduje to także potwierdzenie w przepisach ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (...) nakazujących wierzycielowi, w razie uchylania się zobowiązanego od wykonania obowiązku, podjęcie czynności zmierzających do zastosowania środków egzekucyjnych (...), a także wprowadzających regulację, z której wynika, iż w ściśle określonych sytuacjach (art. 19 § 4 u.p.e.a.) Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest organem egzekucyjnym własnych wierzytelności. Na podstawie przepisu art. 114 ust. 4 u.s.u.s. Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest zwolniony od opłat sądowych, w tym również opłat od wniesienia skargi przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych na postanowienie Dyrektora Izby Skarbowej w przedmiocie umorzenia postępowania egzekucyjnego”.

W judykaturze¹⁶ podnosi się również, że „jednym z elementów tej działalności [działalności ZUS – przyp. aut.] jest pobór składek ubezpieczeniowych, a w przypadku gdy zobowiązany nie uiścił składek – prowadzenie postępowania egzekucyjnego (...) w celu ich przymusowego wyegzekwowania. Dyrektor oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jest wówczas organem egzekucyjnym. Jego uprawnienia nie dotyczą

¹⁴ T. Brzezicki [w:] *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, pod red. J. Wantocha-Rekowskiego, Warszawa 2015, s. 710.

¹⁵ Postanowienie NSA z dnia 23 lipca 2009 r., II FSK 1114/08, Lex nr 552647.

¹⁶ Postanowienie NSA z dnia 12 września 2008 r., II FZ 375/08, Lex nr 493839.

jednak wszystkich rodzajów egzekucji, nie przysługują mu też wszystkie uprawnienia organu egzekucyjnego. Nie ma on m.in. uprawnienia do orzekania w przedmiocie odpowiedzialności porządkowej dłużnika zajętej wierzytelności (art. 168 e § 5 u.p.e.a.). Stosownie do art. 168 e § 1 u.p.e.a. na dłużnika zajętej wierzytelności, który nie wykonuje lub nienależyte wykonuje ciężące na nim obowiązki związane z egzekucją lub zabezpieczeniem wierzytelności lub prawa majątkowego, można nałożyć karę pieniężną do wysokości 3 800 zł. Organem uprawnionym do nałożenia kary jest organ egzekucyjny (art. 168 e § 4) z tym, że jeżeli egzekucję z wierzytelności prowadzi organ egzekucyjny, o którym mowa w art. 19 § 3, 4, 7 postanowienie w sprawie nałożenia kary pieniężnej wydaje naczelnik urzędu skarbowego właściwy ze względu na siedzibę tego organu. Uznać zatem należy, iż z mocy ustawy w zakresie spraw odpowiedzialności porządkowej Zakład Ubezpieczeń Społecznej nie prowadzi działalności (nie zajmuje się tą kwestią”).

Warto zauważyć, że „przepisy Kodeksu pracy nie powierzają Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych do wykonania żadnych zadań wynikających z posiadania przez niego przymiotu pracodawcy, w tym związanych z uczestniczeniem w sporach z zakresu prawa pracy. Odnoszą się one do Zakładu w takim samym zakresie jak do każdego innego pracodawcy. Konsekwencją tego jest wynikający z art. 35 ust. 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych¹⁷ obowiązek uiszczenia stosownej opłaty od apelacji”¹⁸.

W przypadku zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej do tego samego składnika majątku egzekucję prowadzi łącznie ten sądowy albo administracyjny organ egzekucyjny, który jako pierwszy dokonał zajęcia, a w przypadku niemożności ustalenia pierwszeństwa – ten organ, który dokonał zajęcia na poczet należności w wyższej kwocie (art. 773 § 1 k.p.c.). Gdy właściwy okaże się komornik sądowy, prowadzi on egzekucję w trybie dla niego właściwym (art. 773 § 5 k.p.c.). Dlatego też

¹⁷ Dz.U. Nr 167, poz. 1398 ze zm.

¹⁸ Postanowienie SN z dnia 4 października 2007 r., I PZ 17/07, Legalis.

stwierdzić należy, że przepisy Kodeksu postępowania cywilnego nie nakładają na Zakład Ubezpieczeń Społecznych obowiązku dokonania jakichkolwiek czynności czy zadań, które kwalifikowałyby ZUS w kategorii organu egzekucyjnego prowadzącego egzekucję. W sytuacji prowadzenia przez ZUS egzekucji w trybie administracyjnym z majątku dłużnika dotyczącej należności pieniężnych z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne i należności pochodnych od składek czy nienależnie pobranych świadczeń jest on jednocześnie wierzycielem i organem egzekucyjnym. Przekazanie sprawy w wyniku zbiegu egzekucji do sądowego organu egzekucyjnego pozbawia ZUS przymiotu organu egzekucyjnego. Zatem ZUS po przekazaniu sprawy jest wyłącznie wierzycielem tychże należności, a przepisy odnoszące się do sądowego postępowania egzekucyjnego, w szczególności Kodeksu postępowania cywilnego i ustawy o kosztach komorniczych, odnoszą się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w takim samym zakresie, jak do każdego innego wierzyciela.

W tym stanie rzeczy na podstawie art. 114 ust. 4 s.u.s. nie sposób kwalifikować Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jako podmiotu zwolnionego od uiszczenia opłaty stałej określonej w art. 29 ust. 4 u.k.k., bowiem po przekazaniu sprawy do sądowego organu egzekucyjnego ZUS ma takie same prawa i obowiązki, jak każdy inny wierzyciel. Świadczy o tym prowadzenie egzekucji w trybie właściwym, tj. w trybie egzekucji sądowej. Dlatego brakuje uzasadnienia, by w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego prowadzonego z wniosku ZUS nie stosować art. 29 ust. 4 u.k.k. w związku z treścią art. 114 ust. 4 s.u.s. Pobranie opłaty stałej od ZUS nie stanowi obciążenia tego podmiotu opłatą, a jedynie jej tymczasowe uiszczenie. Należy zwrócić uwagę, że podobna regulacja znajduje się w ustawie o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Administracyjny organ egzekucyjny pobiera przecież od wierzyciela opłatę manipulacyjną lub egzekucyjną, która wynosi – odpowiednio – 40 zł lub 100 zł (art. 64 § 1 u.p.e.a.). Koszty egzekucyjne w egzekucyjnym postępowaniu administracyjnym obciążają zobowiązanego, ale gdy nie mogą zostać od niego wyegzekwowane, to pokrywane są przez

wierzyciela (art. 64c § 1–3 u.p.e.a.). Analogiczna sytuacja ma zatem miejsce w przypadku pobrania od wierzyciela opłaty końcowej na podstawie art. 29 ust. 4 u.k.k. Gdyby egzekucja okazała się skuteczna, komornik ściągnąłby wraz z egzekwowanym świadczeniem opłatę mu należną od dłużnika (zgodnie z art. 25 ust. 1 u.k.k. opłata minimalna wynosi 150 zł).

Podzielić należy również zapatrywania na historyczny rozwój art. 114 s.u.s. Do dnia 1 stycznia 2001 r. ZUS nie podlegał opodatkowaniu podatkiem od nieruchomości¹⁹. Oznacza to, że brak jest przyczyn, dla których ZUS miałby zajmować uprzywilejowaną pozycję w sądowym postępowaniu egzekucyjnym w postaci niepobierania od niego opłaty stałej, mimo że na gruncie publicznoprawnym musi ponosić określone koszty.

3. Wzajemny stosunek art. 114 ust. 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i art. 45 ust. 1 u.k.k. a opłata stała z art. 29 ust. 4 u.k.k.

Jak już wyjaśniono powyżej, art. 114 ust. 4 s.u.s. nie jest podstawą prawną do odstąpienia przez komornika sądowego od pobrania od wierzyciela – Zakładu Ubezpieczeń Społecznych – opłaty stałej z art. 29 ust. 4 u.k.k., mając na względzie prawa i obowiązki ZUS po przekazaniu sprawy w wyniku zbiegu do sądowego organu egzekucyjnego. Niemniej jednak analiza ta ma na celu odniesienie się do kilku kluczowych argumentów podnoszonych przez ZUS w ramach składanych skarg do kancelarii komorniczych w Polsce, a jednym z nich jest właśnie teza o ustawowym zwolnieniu ZUS od kosztów sądowych na podstawie art. 45 ust. 1 u.k.k.

Ustawowe zwolnienie od kosztów sądowych, które rozciąga się na koszty komornicze, Zakład Ubezpieczeń Społecznych upatruje w art. 114 ust. 4 s.u.s. w zw. z art. 45 ust. 1 u.k.k. Nie sposób jednak przypisać trafności idei zwolnienia ZUS w sądowym postępowaniu egzekucyjnym od

¹⁹ M. Hejbudzki, *Zagadnienie obciążenia wierzyciela – Zakładu Ubezpieczeń Społecznych opłatą egzekucyjną w postępowaniu egzekucyjnym umorzonym w trybie art. 824 § 1 pkt 4 Kodeksu postępowania cywilnego*, *Studia Prawnoustrojowe* 2020, nr 50, s. 152.

opłaty egzekucyjnej, bowiem to zwolnienie dotyczy jedynie działalności określonej w ustawie systemowej. Zakład Ubezpieczeń Społecznych, który nie prowadzi przecież postępowania egzekucyjnego (w trybie administracyjnym), a jedynie staje się wierzycielem w sądowym postępowaniu egzekucyjnym, nie zajmuje szczególnej pozycji w tym postępowaniu. Staje się po prostu wierzycielem – ma takie same prawa i obowiązki, jak pozostali wierzyciele. Przykładowo, w razie beczynności ZUS komornik umorzy postępowanie na podstawie art. 824 § 1 pkt 4 k.p.c., a ZUS jako wierzyciel może złożyć wniosek o umorzenie postępowania na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c.

Z uwagi na różne możliwości interpretacyjne przepisu art. 114 ust. 4 s.u.s., z ostrożności należy rozważyć, czy przy założeniu, że art. 114 ust. 4 s.u.s. konstruuje ustawowe zwolnienie od opłat egzekucyjnych, to Zakład Ubezpieczeń Społecznych należałoby uznać na podstawie art. 45 ust. 1 u.k.k. za podmiot, od którego nie pobiera się opłaty końcowej.

Na podstawie art. 45 ust. 1 u.k.k. zwolnienie strony od kosztów sądowych przyznane mocą ustawy lub orzeczeniem sądu w postępowaniu rozpoznawczym rozciąga się na koszty komornicze, które dzielą się na wydatki oraz opłaty komornicze (art. 2 u.k.k.). Wyróżniamy opłaty egzekucyjne za przeprowadzenie postępowania egzekucyjnego, wykonanie zabezpieczenia roszczenia lub europejskiego nakazu zabezpieczenia na rachunku bankowym albo wykonanie postanowienia o zabezpieczeniu środka dowodowego lub nakazującego wydanie środka dowodowego w sprawach własności intelektualnej oraz opłaty za przeprowadzenie innego postępowania albo dokonanie innych czynności (art. 18 u.k.k.). Jest to katalog zamknięty o charakterze dychotomicznym.

Rozróżnienie rodzajów opłat komorniczych na opłaty egzekucyjne oraz opłaty za przeprowadzenie innego postępowania czy dokonanie czynności nie jest bez znaczenia. Istotna jest bowiem relacja między art. 45 ust. 1 u.k.k. oraz art. 45 ust. 2 u.k.k. Zgodnie z tym ostatnim przepisem Skarb Państwa nie uiszcza opłat egzekucyjnych, natomiast ZUS jest państwową jednostką organizacyjną posiadającą osobowość prawną

(art. 66 ust. 1 s.u.s.) niezwiązaną ze Skarbem Państwa²⁰. Oznacza to działanie ZUS w sferze prawnej na podstawie przepisów prawa cywilnego przez organy osoby prawnej²¹. Skarb Państwa jest odrębną osobą prawną od jednostek organizacyjnych, którym przepisy szczególne przyznają zdolność prawną (art. 33 k.c.²²), a w stosunkach cywilnoprawnych jest podmiotem praw i obowiązków, które dotyczą mienia państwowego nienależącego do innych państwowych osób prawnych (art. 34 k.c.).

Mając na względzie racjonalność prawodawcy, uznać należy, że art. 45 ust. 1 oraz art. 45 ust. 2 u.k.k. nie zawierają tych samych zakresów normowania. Skoro w art. 45 ust. 2 u.k.k. określono, że Skarb Państwa nie uiszcza opłat egzekucyjnych, a te opłaty są jedną z kategorii opłat komorniczych, to *a contrario* opłaty egzekucyjne nie mieszczą się w zakresie art. 45 ust. 1 u.k.k. W przeciwnym razie nie zostałyby wyróżnione w art. 45 ust. 2 u.k.k. Zatem zwolnienie od kosztów komorniczych obejmuje na pewno wydatki, ale jednak nie wszystkie kategorie opłat komorniczych. Gdyby ustawodawca chciał, aby wszystkie podmioty zwolnione od kosztów sądowych nie ponosiły opłat egzekucyjnych, jak ma to miejsce w odniesieniu do Skarbu Państwa, to nie wprowadzałby kolejnego przepisu (art. 45 ust. 2 u.k.k.), który wyróżnia tylko jeden z podmiotów zwolnionych – Skarb Państwa. Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest państwową jednostką organizacyjną, a zatem nie znajdzie tu zastosowania art. 45 ust. 2 u.k.k. Natomiast z treści art. 45 ust. 1 u.k.k. nie sposób wywodzić, że zwolnienie od kosztów komorniczych obejmuje opłaty egzekucyjne – obejmuje jedynie inne opłaty i wydatki.

Potwierdzeniem powyższych argumentów jest regulacja ustawowa zawarta w art. 47 u.k.k. Zwolnienie od kosztów komorniczych nie zwalnia wierzyciela, jakim jest ZUS – nawet w przypadku przyjęcia, że

²⁰ J. Jończyk, *Glosa do postanowienia SN z dnia 19 września 2002 r., V CKN 1223/00*, OSP 2004/7–8/97.

²¹ J. Wantoch-Rekowski, T. Brzezicki [w:] *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, pod red. J. Wantocha-Rekowskiego, Warszawa 2015, s. 521.

²² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1509, 2459); dalej: k.c.

na podstawie art. 114 ust. 4 u.k.k. jest on zwolniony od opłat sądowych – od obowiązku poniesienia opłaty egzekucyjnej za egzekucję świadczeń pieniężnych. Komornik nie może zastosować innych zasad obciążania kosztami, w tym opłatą egzekucyjną, niż określone w przepisach prawa (w szczególności w art. 29 i 30 u.k.k.)²³. Nawet zwolnienie od kosztów sądowych i komorniczych nie zwalnia strony z obowiązku uiszczenia opłaty należnej organowi egzekucyjnemu, co wynika bezpośrednio z treści art. 47 u.k.k.²⁴

4. Zakład Ubezpieczeń Społecznych a podmioty wskazane w art. 29 ust. 5 u.k.k.

W art. 29 ust. 5 u.k.k. skonstruowano zamknięty katalog podmiotów, od których nie pobiera się opłaty określonej w art. 29 ust. 4 u.k.k. Sam sposób regulacji art. 29 ust. 5 u.k.k. budzi wiele wątpliwości z uwagi na drobiazgowość oraz szeroki zakres zastosowania²⁵. Przez to regulacja ta traci znaczenie praktyczne²⁶. Podobne udogodnienia jak w art. 29 ust. 4–5 u.k.k. nie zostały przewidziane w stosunku do opłaty ustalanej na podstawie art. 29 ust. 1 u.k.k., która może wynosić nawet do 50 000 zł²⁷.

Za przyjęciem katalogu zamkniętego podmiotów wymienionych w art. 29 ust. 5 u.k.k. świadczy chociażby okoliczność, że opłaty stałej nie pobiera się od osób dochodzących roszczeń pracowniczych, czyli

²³ I. Kunicki, *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018, komentarz do art. 47, Legalis; J. Szachta, *Kumulacja podstaw umorzenia a wysokość opłaty – opłata stała czy stosunkowa?*, PPE 2020, nr 10, s. 64.

²⁴ T. Zembrzusi, *Zwolnienie od kosztów komorniczych – zmiany pożyteczne czy konieczne?* [w:] *Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, pod red. R. Kulskiego, Sopot 2019, s. 231–234; R. Kulski, *Zwolnienie od kosztów komorniczych* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018, s. 476–483.

²⁵ M. Uliasz [w:] *System postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021, s. 1567–1568.

²⁶ I. Kunicki, *op. cit.*, komentarz do art. 29.

²⁷ J. Szachta, *Finansowanie postępowania egzekucyjnego w Polsce. Zagadnienia wybrane*, International Humanitarian University Herald. Jurisprudence 2021, nr 50, s. 123–124.

od pracowników. Zwolniony na mocy art. 96 ust. 1 pkt 4 u.k.s.s.c.²⁸ jest pracownik wnoszący powództwo albo składający wniosek o wszczęcie postępowania nieprocesowego, z zastrzeżeniem art. 35 ust. 1 zd. 2 u.k.s.s.c. Równie dobrze można byłoby stwierdzić, że jest to podmiot zwolniony od kosztów komorniczych na podstawie art. 45 ust. 1 u.k.k., bowiem zwolnienie przyznane stronie od kosztów sądowych z mocy ustawy rozciąga się na koszty komornicze. Mając na względzie celowość wprowadzania określonych regulacji do systemu prawnego oraz racjonalność ustawodawcy, uznać należy, że redakcja art. 29 ust. 5 pkt 1 u.k.k. nie jest przypadkowa. W treści art. 29 ust. 5 u.k.k. wyraźnie zaznaczono, że organ egzekucyjny nie pobiera opłaty końcowej od pracownika, mimo że taki skutek nastąpiłby w wyniku zastosowania art. 96 u.k.s.s.c. w zw. z art. 45 ust. 1 u.k.k. (trzeba mieć jednak na względzie poczynione wcześniej rozważania, w szczególności treść art. 47 u.k.k.). Taką redakcję przepisu należy wiązać z tym, że w art. 29 ust. 5 u.k.k. wyczerpująco wskazano podmioty, od których komornik nie jest uprawniony pobrać opłaty stałej. Wszystkie inne podmioty, które znajdują się poza tym wyliczeniem, zobowiązane są do uiszczenia opłaty końcowej, po jej ustaleniu przez komornika.

W uzasadnieniach skarg wnoszonych przez ZUS na postanowienia komorników sądowych, którzy ustalają opłatę końcową i wzywają do jej uiszczenia ZUS, wierzyciel ten podnosi, że należy do kategorii podmiotów określonych w art. 29 ust. 1 pkt 3 lit. a) u.k.k.

Żadnych wątpliwości nie budzi fakt, że do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych na pewno zastosowania nie znajdzie art. 29 ust. 1 i 2 u.k.k. Podobnie zresztą pewne jest, że ZUS zobowiązany będzie do uiszczenia opłaty końcowej, jeżeli postępowanie egzekucyjne zostało wszczęte po upływie dwóch lat od powstania tytułu egzekucyjnego obejmującego daną wierzytelność.

²⁸ Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 2257); dalej: u.k.s.s.c.

W orzecznictwie sądów powszechnych znaleźć można dwa odmienne stanowiska w kwestii określenia, czy ZUS należy kwalifikować jako podmiot, którego przedmiotem działalności nie jest działalność finansowa i ubezpieczeniowa w rozumieniu przepisów wydanych na podstawie art. 40 ust. 2 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej²⁹.

Sąd Rejonowy w Kielcach³⁰ wskazał, że „usługi finansowe i ubezpieczeniowe zostały sklasyfikowane w Sekcji K, w działach 64–66 załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 września 2015 r. w sprawie Polskiej Klasyfikacji WYROBÓW I USŁUG³¹. Wpis we właściwym rejestrze decyduje o tym, czy przedmiotem działalności podmiotu jest działalność finansowa lub ubezpieczeniowa. W przypadku osób prawnych w dziale trzecim Rejestru Przedsiębiorców KRS zamieszcza się dane dotyczące przedmiotu działalności według Polskiej Klasyfikacji Działalności. W przypadku osób fizycznych informacje powyższe wynikają z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej. Jak chodzi o wierzyciela, Zakład Ubezpieczeń Społecznych, jego działalność ujęta jest w specjalnej sekcji O, gdyż jest to działalność z zakresu zabezpieczeń społecznych, która nie należy ani do usług finansowych ani do ubezpieczeniowych”. W ocenie Sądu ZUS na podstawie art. 29 ust. 1 pkt 3 lit. a u.k.k. jest podmiotem, od którego nie pobiera się opłaty stałej.

Zgoła odmienne stanowisko zajął Sąd Rejonowy Poznań–Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu³². Sąd odwołał się do pojęcia przedmiotu działalności użytego w art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k., które – zdaniem Sądu – dotyczy wyłącznie przedsiębiorców, którzy z natury rzeczy prowadzą określoną działalność, podlegającą klasyfikacji w Polskiej Klasyfikacji Działalności. Tym samym „podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej nie mogą korzystać z przewidzianego w tym przepisie zwolnienia, chyba że zachodzą przesłanki do zwolnienia ich z opłaty końcowej na podstawie pkt 1 lub 2”.

²⁹ Dz.U. z 2020 r., poz. 443 i 1486.

³⁰ Postanowienie SR w Kielcach z dnia 30 czerwca 2021 r., VIII Co 327/21, Legalis.

³¹ Dz.U. poz. 1676 ze zm.

³² Postanowienie SR Poznań – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu z dnia 12 lutego 2021 r., II Co 1352/20 (online): <https://poznan-nowemiasto.sr.gov.pl> (dostęp: 15.02.2022).

Sąd doszedł do wniosku, że „ZUS jako państwowa jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną nie może zostać uznany za przedsiębiorcę. Należy zatem przyjąć, iż gdyby ustawodawca przewidział zwolnienie z opłaty z art. 29 ust. 1 u.k.k. również ZUS, to dałby temu wyraz wprost w regulacjach prawnych, tak jak ma to miejsce w przypadku zwolnienia z opłat sądowych, wynikającego z art. 114 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Przepis art. 47 u.k.k. stanowi, że zwolnienie strony od kosztów komorniczych nie zwalnia jej z obowiązku poniesienia opłaty egzekucyjnej za egzekucję świadczeń pieniężnych”.

Mając na względzie powyższe orzeczenia, należy odnieść się do przedstawionych dwóch przeciwstawnych stanowisk. W regulacji omawianego przepisu posłużono się wyrażeniem „opłaty (...) nie pobiera się od podmiotów, których przedmiotem działalności”. Nie posłużono się pojęciem działalności gospodarczej czy przedsiębiorcy, a jedynie użyto wyrażenia „przedmiot działalności”. Natomiast w art. 68, 68a, 69 s.u.s. znajdziemy określenie „zakresu działania” Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Niniejszy problem opiera się zatem na ustaleniu, jak rozumieć użyte w treści art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. pojęcie przedmiotu działalności. Jest to określenie niewątpliwie bardzo niefortunne, skoro budzi wątpliwości w orzecznictwie.

W pełni należy podzielić pogląd wyrażony w przywołanym orzeczeniu Sądu Rejonowego w Poznaniu oraz pogląd prezentowany przez M. Klonowskiego³³. Ustawodawca w treści art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. wyraźnie odwołuje się do przedmiotu działalności oraz odsyła do art. 40 ust. 2 ustawy z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej³⁴. Trzeba zatem stwierdzić, że opłaty nie pobiera się od podmiotów – przedsiębiorców, którzy prowadzą działalność podlegającą Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). Zatem ZUS – jako podmiot nieprowadzący działalności gospodarczej w tym znaczeniu – nie jest podmiotem, wobec

³³ M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwersa, Warszawa 2019, komentarz do art. 29, Legalis.

³⁴ Dz.U. z 2020 r., poz. 443 i 1486.

którego zastosowanie znajdzie art. 29 ust. 5 pkt 3 u.k.k. W przeciwnym wypadku za zbędne należałoby uznać tworzenie katalogu podmiotów, od których nie pobiera się opłaty z art. 29 ust. 4 u.k.k. Przecież również gmina, zaliczająca się do grupy, od której nie pobiera się opłaty końcowej (art. 29 ust. 5 pkt 2 u.k.k.), prowadzi określoną działalność – działalność ta jest ponadto działalnością gospodarczą (np. art. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym³⁵), a mimo to gmina została wyróżniona w zamkniętym katalogu podmiotów określonym w art. 29 ust. 5 u.k.k.

5. Tymczasowa wypłata przez sąd sum należnych komornikowi sądowemu od podmiotu zwolnionego od kosztów komorniczych

Biorąc pod uwagę poczynione dotychczas rozważania, należy podnieść kolejną kwestię, a mianowicie, czy w aktualnym stanie prawnym w przypadku uznania ZUS za podmiot zwolniony od kosztów komorniczych komornik mógłby wnioskować o wypłatę przez sąd rejonowy sumy potrzebnej na pokrycie opłaty stałej?

Sąd rejonowy wypłaca tymczasowo komornikowi na jego wniosek sumy odpowiadające wysokości wydatków oraz opłat komorniczych, ale jedynie tych, od których zależy podjęcie czynności przez komornika, a należnych od strony zwolnionej od kosztów komorniczych (art. 46 ust. 1 u.k.k.). Wypłaty określonych środków komornik może domagać się zaliczkowo³⁶, a zatem nie jest zobligowany do dokonania czynności bez należnej zaliczki, czy też opłaty. Niewątpliwie opłata z art. 29 ust. 4 u.k.k. jest należna organowi egzekucyjnemu od ZUS. Jednakże czy jest to kwota, od której zależy podjęcie przez komornika czynności? Teoretycznie można byłoby stwierdzić, że to suma niezbędna do podjęcia czynności, którą jest wydanie postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego. Brak jej wypłacenia przez sąd prowadzi jednak do

³⁵ T.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1372 z późn. zm.

³⁶ M. Klonowski [w:] *Ustawa..., op. cit.*, komentarz do art. 46.

określonego skutku prawnego, którym jest wstrzymanie się przez komornika z dokonaniem czynności. Co by zatem nastąpiło, gdyby sąd nie wypłacił komornikowi opłaty określonej w art. 29 ust. 4 u.k.k.? Wówczas komornik – konsekwentnie – nie powinien wydawać postanowienia o zakończeniu postępowania wskutek umorzenia.

Kolejnym argumentem potwierdzającym tezę, iż nie jest możliwe domaganie się od sądu rejonowego wypłacenia kwoty w celu pokrycia opłaty stałej, jest okoliczność, że komornik umarza postępowanie egzekucyjne z urzędu w przypadkach określonych chociażby w art. 824 k.p.c., a zatem bez konieczności składania wniosku o umorzenie postępowania egzekucyjnego przez wierzyciela czy dłużnika. W przypadku stwierdzenia przez organ egzekucyjny przesłanek określonych w przepisach prawa, których wystąpienie skutkuje umorzeniem postępowania egzekucyjnego, komornik powinien wydać stosowne postanowienie. Trafnie zatem podnosi W. Grajdura, że uprawnienie komornika sądowego do złożenia wniosku o wypłatę określonych kwot przez sąd rejonowy aktualizuje się wówczas, gdy na podmiocie spoczywa ciężar uiszczenia zaliczki lub też obowiązek wniesienia opłaty³⁷. A zatem uiszczenie przez stronę opłaty stałej przed wydaniem postanowienia jest zupełnie bezpodstawne.

W treści art. 29 ust. 4 u.k.k. wyraźnie przewidziano, że opłatę końcową pobiera się w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego, a zatem nie jest możliwe wnioskowanie o jej wcześniejszą wypłatę i uzależnienie wydania postanowienia o umorzeniu od jej uiszczenia.

6. Podsumowanie

Dyrektor oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jest organem egzekucyjnym w administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym.

³⁷ W. Grajdura [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks etyki zawodowej komornika sądowego. Komentarz*, pod red. J. Świeczkowskiego, M. Świeczkowskiej-Wójcikowskiej, Warszawa 2020, s. 1238.

W tym zakresie ZUS prowadzi działalność związaną z wymierzaniem i pobieraniem składek (art. 68 s.u.s.), co kwalifikuje ten podmiot jako nieponoszący opłat skarbowych i sądowych. Jednak w przypadku zbiegu egzekucji i przekazania sprawy w wyniku tego zbiegu do sądowego organu egzekucyjnego, ZUS traci przymiot administracyjnego organu egzekucyjnego, a staje się wierzycielem. Przysługują mu zatem takie same prawa i obowiązki, jak innym wierzycielom.

O tym, że ZUS nie należy do kategorii podmiotów, od których nie pobiera się opłaty stałej z art. 29 ust. 4 u.k.k., świadczy właśnie powyższy stosunek pomiędzy ZUS jako wierzycielem a organem egzekucyjnym – komornikiem sądowym, a także uprawnienia Zakładu.

Nie sposób pominąć porównania art. 45 ust. 1 u.k.k. i art. 45 ust. 2 u.k.k. Tylko Skarb Państwa nie uiszcza opłat egzekucyjnych – pozostałe podmioty zobligowane zostały do uiszczenia opłat egzekucyjnych, w przeciwnym wypadku wprowadzenie przez ustawodawcę art. 45 ust. 2 u.k.k. pozbawione byłoby praktycznego znaczenia. Ponadto zostało to wyraźnie wskazane w treści art. 47 u.k.k., który stanowi, że zwolnienie od kosztów komorniczych nie zwalnia strony z obowiązku poniesienia opłaty egzekucyjnej.

Podobnie zresztą nie byłoby spójne z pozostałymi przepisami ustawy o kosztach komorniczych wprowadzanie w art. 29 ust. 5 u.k.k. katalogu podmiotów, od których nie pobiera się opłaty stałej, skoro poza tym katalogiem pozostawałyby inne podmioty, od których również nie pobierałoby się opłaty końcowej. Regulacja ta ma niewątpliwie charakter zamknięty. Brak jest przyczyn, dla których należałoby doszukiwać się innych zwolnień z tej opłaty przewidzianych poza art. 29 ust. 5 u.k.k.

Należy zatem stwierdzić, że ZUS jest podmiotem, od którego pobiera się opłatę stałą z art. 29 ust. 4 u.k.k.

dr Joanna Szachta, ORCID: 0000-0002-8042-8212; prawnik w kancelarii komorniczej

Literatura przedmiotu

- Brzezicki T. [w:] *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, pod red. J. Wantocha-Rekowskiego, Warszawa 2015.
- Grajdura W. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Kodeks etyki zawodowej komornika sądowego. Komentarz*, pod red. J. Świeczkowskiego, M. Świeczkowskiej-Wójcikowskiej, Warszawa 2020.
- Hejbudzki M., *Zagadnienie obciążenia wierzyciela – Zakładu Ubezpieczeń Społecznych opłatą egzekucyjną w postępowaniu egzekucyjnym umorzonym w trybie art. 824 § 1 pkt 4 Kodeksu postępowania cywilnego*, *Studia Prawnoustrojowe* 2020, nr 50.
- Jończyk J., *Glosa do postanowienia SN z dnia 19 września 2002 r., V CKN 1223/00*, *OSP* 2004/7–8.
- Klonowski M. [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, pod red. R. Reiwer, Warszawa 2019.
- Kostrzewa P., *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Kulski R., *Zwolnienie od kosztów komorniczych* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, pod red. A. Marciniaka, Sopot 2018.
- Kunicki I., *Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Kwapisz K., *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, Warszawa 2013.
- Marciniak A., *Opłaty egzekucyjne. Dwie uwagi de lege ferenda* [w:] *Status prawny komornika sądowego. Wyzwania współczesności*, pod red. M. Jabłońskiego, A. Marciniaka, Sopot 2016, s. 115 i n.
- Szachta J., *Finansowanie postępowania egzekucyjnego w Polsce. Zagadnienia wybrane*, *International Humanitarian University Herald. Jurisprudence* 2021, nr 50.
- Szachta J., *Kumulacja podstaw umorzenia a wysokość opłaty – opłata stała czy stosunkowa?*, *PPE* 2020, nr 10.
- Uliasz M. [w:] *System postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne*, pod red. K. Flagi-Gieruszyńskiej, Warszawa 2021.
- Wantoch-Rekowski J., Brzezicki T. [w:] *Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych. Komentarz*, pod red. J. Wantocha-Rekowskiego, Warszawa 2015.
- Zembrzuski T., *Zwolnienie od kosztów komorniczych – zmiany pożyteczne czy konieczne?* [w:] *Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, pod red. R. Kulskiego, Sopot 2019.

Orzecznictwo

- Wyrok TK z dnia 3 grudnia 2003 r., K 5/02, OTK-A 2003/9/9.
- Postanowienie SN z dnia 4 października 2007 r., I PZ 17/07, *Legalis*.
- Postanowienie SN z dnia 19 grudnia 2007 r., V CZ 114/07, *Lex* nr 798181.
- Postanowienie NSA z dnia 12 września 2008 r., II FZ 375/08, *Lex* nr 493839.
- Postanowienie NSA z dnia 23 lipca 2009 r., II FSK 1114/08, *Lex* nr 552647.
- Postanowienie NSA z dnia 19 stycznia 2011 r., II GZ 11/11, *Lex* nr 742988.
- Postanowienie SR Poznań – Nowe Miasto i Wilda w Poznaniu z dnia 12 lutego 2021 r., II Co 1352/20 (online): <https://poznan-nowemiasto.sr.gov.pl> (dostęp: 15.02.2022).
- Postanowienie SR w Kielcach z dnia 30 czerwca 2021 r., VIII Co 327/21, *Legalis*.

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Upadek zabezpieczenia w postępowaniu cywilnym

Mateusz Wiktor Golak

PRACTICA



CURRENDA



DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

STRESZCZENIE **Wpływ postępowania karnego i postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe na status komornika sądowego**

Przedmiotem opracowania jest dogmatycznoprawna analiza wpływu postępowania karnego i postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe na status komornika sądowego. Wpływ ten przejawia się dopuszczalnością zawieszenia komornika w czynnościach z chwilą, kiedy dane postępowanie zostanie skierowane przeciwko niemu oraz wygaśnięciem z mocy prawa powołania komornika na stanowisko służbowe lub możliwością jego odwołania z zajmowanego stanowiska z chwilą prawomocnego przypisania przestępstwa lub przestępstwa skarbowego w wyroku skazującym. W ocenie autora aktualne uregulowanie tej problematyki w ustawie o komornikach sądowych, choć zasadniczo trafne, wymaga jednak interwencji ustawodawcy. Za nieakceptowalne autor uznaje przede wszystkim: brak możliwości uchylecia postanowienia o zawieszeniu komornika w czynnościach, gdy podstawą zawieszenia było przedstawienie zarzutu popełnienia przestępstwa lub przestępstwa skarbowego bez względu na to, jak długo trwa to postępowanie i bez względu na jego losy oraz wygaśnięcie powołania na stanowisko służbowe komornika skazanego za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego, nawet jeśli jego popełnienie nie miało nic wspólnego z wykonywaniem czynności służbowych.

Słowa kluczowe: zawieszenie komornika sądowego, wygaśnięcie powołania, odwołanie, wyrok skazujący

SUMMARY **Impact of Penal Proceedings and Proceedings Against a Fiscal Crime on the Status of a Bailiff**

The article presents the dogmatic-legal analysis of the impact of penal proceedings and proceedings concerning a fiscal crime on the status of a bailiff. This impact involves an option of suspending a bailiff in activities when proceedings are initiated against him or her or upon the expiry under law of the appointment of a bailiff to the official position and the option to dismiss him or her from the position upon passing a final and valid judgement concerning a crime

or a fiscal crime. According to the author, the present regulations of this problem in the Act on bailiffs, although generally correct, do require an intervention of the legislator. The author deems as unacceptable, first of all, no possibility to revoke a decision to suspend a bailiff in activities if the basis of a suspension has been the presentation of an alleged crime or a fiscal crime, regardless of how long the proceedings continue or of their outcome and the expiry of the appointment to the official position of a bailiff sentenced for a wilful act prosecuted on the basis of private prosecution, even if its commitment had nothing to do with the fulfilment of an official function.

Keywords: *suspension of a bailiff, termination of appointment, dismissal, conviction*

Wpływ postępowania karnego i postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe na status komornika sądowego¹

I. Wstęp

Komornik sądowy jest funkcjonariuszem publicznym działającym przy sądzie rejonowym². W zakresie wykonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym komornik jest organem władzy publicznej. Status funkcjonariusza publicznego powoduje, że komornik sądowy podlega wyjątkowej ochronie prawnej, ale zarazem w szczególny sposób odpowiada za naruszenia prawa związane z zajmowaniem stanowiska, a niekiedy nawet za uzasadnione podejrzenie naruszenia prawa. Z tego względu już samo skierowanie przeciwko komornikowi sądowemu postępowania karnego w sprawach o przestępstwo lub przestępstwo skarbowe może skutkować zawieszeniem komornika w czynnościach. Takie rozwiązanie legislacyjne ma służyć – w ocenie Trybunału Konstytucyjnego – ochronie realizacji wartości wskazanych w art. 31

¹ Niniejszy artykuł stanowi zmienioną wersję fragmentu monografii autorstwa S. Kowalskiego, *Odpowiedzialność karna komornika sądowego*, która ukazała się w 2021 r. nakładem Wydawnictwa Currenda.

² Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 121 ze zm.); dalej: u.k.s.

ust. 3 Konstytucji RP, tj. porządku publicznego oraz wolności i praw innych osób. W interesie publicznym leży bowiem, aby funkcjonariusz publiczny, który w imieniu państwa wykonuje orzeczenia sądowe w drodze przymusowej egzekucji, dawał rękojmię należytego i przede wszystkim zgodnego z prawem wypełniania swoich władczych kompetencji wobec innych podmiotów³. Z kolei skazanie komornika sądowego za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe skutkuje albo wygaśnięciem powołania na stanowisko komornika sądowego z mocy prawa, albo może być podstawą wydania przez Ministra Sprawiedliwości decyzji o odwołaniu komornika z zajmowanego stanowiska.

Rozwiązania przyjęte w tej mierze w aktualnie obowiązującej ustawie o komornikach sądowych są bardzo podobne do rozwiązań zawartych w ustawie poprzednio obowiązującej, w okresie bezpośrednio poprzedzającym jej uchylenie⁴. Trudno jednak uznać je za optymalne, a niekiedy za trafne. Sytuacja komornika sądowego, przeciwko któremu wszczęto postępowanie karne w sprawie o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub o przestępstwo skarbowe, jest zdecydowanie gorsza niż sytuacja wielu innych funkcjonariuszy publicznych. Ponadto, wyjątkowo surowe są następstwa skazania komornika sądowego za przestępstwo umyślne lub przestępstwo skarbowe – surowsze niż konsekwencje uprawomocnienia się takiego wyroku względem wielu innych funkcjonariuszy publicznych, w tym sędziów.

Celem tego opracowania jest nie tylko wskazanie konsekwencji wszczęcia postępowania karnego przeciwko komornikowi sądowemu lub skazania komornika sądowego za przestępstwo bądź przestępstwo skarbowe, lecz także ujęcie tej problematyki w relacji do statusu niektórych innych funkcjonariuszy publicznych w razie postawienia ich w takiej sytuacji prawnej. W konsekwencji zaś wskazanie kwestii wymagających nowych, lepszych rozwiązań legislacyjnych dla instytucji, które

³ Wyrok TK z dnia 25 lipca 2012 r., K 14/10, OTK-A 2012/7/83.

⁴ Zob. art.: 15 ust. 1 pkt 1, 15a ust. 1a pkt 3, 15a ust. 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309 ze zm.).

z założenia mają na celu zapewnienie, aby stanowisko komornika sądowego zajmowały osoby dające rękojmię właściwego wykonywania zadań spoczywających na tym organie władzy publicznej.

2. Wpływ postępowania karnego na zawieszenie komornika w czynnościach

Wpływ toczącego się postępowania karnego na zawieszenie komornika w czynnościach ustawodawca uregulował wyraźnie w trzech przepisach ustawy o komornikach sądowych: art. 18 ust. 1 pkt 1, art. 18 ust. 2 pkt 2 oraz art. 18 ust. 2 pkt 3. Wszczęcie przeciwko komornikowi sądowemu postępowania karnego – jak to ujął ustawodawca – o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe jest podstawą do obligatoryjnego zawieszenia komornika w czynnościach (art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.s.)⁵. Wyjątkiem od tej reguły jest sytuacja, kiedy przeciwko komornikowi wniesiono tzw. subsydiarny akt oskarżenia, o którym mowa w art. 55 § 1 k.p.k.⁶ – wówczas Minister Sprawiedliwości ma możliwość (a nie obowiązek) zawiesić komornika w czynnościach, jeżeli opis czynu zabronionego zarzucanego komornikowi sądowemu w subsydiarnym akcie oskarżenia obejmuje przestępstwo popełnione umyślnie (art. 18 ust. 2 pkt 3 u.k.s.). Ponadto możliwość tę minister ma również wówczas, gdy przeciwko komornikowi wszczęto postępowanie o nieumyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub nieumyślne przestępstwo skarbowe (art. 18 ust. 2 pkt 2 u.k.s.).

Zawieszenie komornika w czynnościach nie następuje z chwilą, gdy wystąpi okoliczność uzasadniająca zawieszenie, lecz na podstawie postanowienia uprawnionego organu państwowego. W każdym razie do zawieszenia komornika w czynnościach konieczne jest wydanie postanowienia przez Ministra Sprawiedliwości, co w zależności od okoliczności danej

⁵ Zob. wyrok WSA w Warszawie z dnia 1 kwietnia 2009 r., VI SA/Wa 127/09, Legalis nr 237535.

⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 534 ze zm.).

sprawy jest obligatoryjne lub fakultatywne. Postanowienie o zawieszeniu komornika w czynnościach podlega zaskarżeniu zażaleniem do Sądu Okręgowego w Warszawie, w terminie siedmiu dni od dnia doręczenia postanowienia⁷. Wniesienie zażalenia na postanowienie o zawieszeniu komornika w czynnościach nie wstrzymuje jednak jego wykonania.

Ustawodawca nie określa w ustawie o komornikach sądowych maksymalnego czasu zawieszenia komornika w czynnościach, wskazując, że ustaje ono z chwilą prawomocnego zakończenia postępowania karnego. Może ustać wcześniej – w następstwie uchylenia przez Ministra Sprawiedliwości postanowienia o zawieszeniu komornika w czynnościach, z tym że nie może on uchylić postanowienia, którego przyczyną wydania było wszczęcie przeciwko komornikowi postępowania o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub o przestępstwo skarbowe. Dopóki zatem na komorniku sądowym ciąży w postępowaniu publicznoskargowym zarzut popełnienia przestępstwa umyślnego lub przestępstwa skarbowego, dopóty powinien on być zawieszony w czynnościach. Jest to rozwiązanie – w ocenie autora niniejszego artykułu – niezmiernie trudne do zaakceptowania, gdyż ignoruje fakt, że w polskim procesie karnym postępowanie przygotowawcze lub sądowe może toczyć się latami i to nawet wówczas, gdy w jego toku stwierdzono niezasadność zarzutów stawianych oskarżonemu. Jeżeli zatem oskarżony komornik sądowy zostanie uniewinniony wyrokiem sądu karnego od popełnienia zarzucanego mu czynu albo postępowanie karne prowadzone przeciwko

⁷ Rozpoznając zażalenie, sąd orzeka na rozprawie w składzie trzech sędziów zawodowych, stosując przepisy Kodeksu postępowania karnego o środkach odwoławczych. W uzasadnieniu wyroku z dnia 25 lipca 2012 r. Trybunał Konstytucyjny (K 14/10) podkreślił, że powierzenie przez ustawodawcę kontroli postanowień Ministra Sprawiedliwości o zawieszeniu komornika w czynnościach sądowi powszechnemu, w której do rozpoznania zażalenia stosuje się właściwe przepisy k.p.k., oznacza, iż ustawodawca przekazał sprawę mającą swój początek w postępowaniu administracyjnym do rozpoznania w postępowaniu przed sądem powszechnym. Takie ukształtowanie kontroli postanowienia Ministra ma konsekwencje, gdyż kontrola działalności administracji publicznej zgodnie z art. 184 Konstytucji należy do właściwości sądów administracyjnych. Rozpoznanie zażalenia na postanowienie Ministra Sprawiedliwości przez Sąd Okręgowy w Warszawie nie może sprowadzać się do tego rodzaju kontroli, lecz polega w istocie na przejściu sprawy do dalszego jej załatwienia z uwzględnieniem przepisów ustawy o komornikach sądowych.

niemu zostanie umorzone – nadal będą istnieć podstawy do zawieszenia komornika w czynnościach, aż do czasu uprawomocnienia się takiego rozstrzygnięcia, co może odsunąć się w czasie na miesiące lub lata (np. w razie uchylecia wyroku uniewinniającego przez sąd drugiej instancji i prowadzenia powtórnie postępowania przed sądem pierwszej instancji)⁸. Komornik sądowy, który nie może wykonywać czynności związanych z zajmowanym stanowiskiem, ma obniżone dochody wynikające z funkcjonowania jego kancelarii, może je wręcz całkowicie utracić⁹. *De lege lata* nie ma możliwości efektywnego domagania się uchylecia postanowienia o zawieszeniu w czynnościach, nawet jeśli po roku od przedstawienia komornikowi zarzutów popełnienia umyślnego przestępstwa lub umyślnego przestępstwa skarbowego nadal nie wniesiono w jego sprawie aktu oskarżenia albo wprawdzie wniesiono, lecz sąd wydał wyrok uniewinniający, umarzający lub warunkowo umarzający postępowanie karne. Dla porównania, zawieszenie w czynnościach służbowych funkcjonariusza Policji, który przecież może brać udział w czynnościach procesowych postępowania karnego, a także przeprowadzać takie czynności¹⁰, nie może trwać dłużej niż trzy miesiące, a po tym czasie może być przedłużone jedynie „w szczególnie uzasadnionych przypadkach”¹¹. Podobnie uregulowane jest zawieszenie w czynnościach służbowych pracownika Krajowej Administracji Skarbowej¹², a więc oso-

⁸ Szerzej o możliwościach niezasadnego przedłużania się postępowania karnego przeciwko komornikowi sądowemu zob. np. S. Kowalski, *Odpowiedzialność karna komornika sądowego*, Sopot 2021, s. 204–207.

⁹ Zob. art. 18 ust. 6 u.k.s., art. 48 ust. 2 u.k.s. i art. 49 u.k.s.

¹⁰ Zob. np. art. 312 k.p.k. i art. 325a § 1 k.p.k.

¹¹ Art. 39 ust. 1 i 3 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1882 ze zm.). Jak trafnie zauważył WSA w Warszawie w wyroku z dnia 24 marca 2017 r., uregulowanie takie jest jak najbardziej słuszne z uwagi na nieporównywalność sytuacji faktycznych, w tym zwłaszcza zarzutów, jakie mogą być stawiane w postępowaniach karnych wobec policjantów (II SA/Wa 1318/16, Legalis nr 1603214). Z kolei w innym wyroku – z dnia 19 stycznia 2010 r. – sąd ten podkreślił, że przedłużenie okresu zawieszenia funkcjonariusza Policji w czynnościach wymaga wykazania przez organ dokonujący przedłużenia, iż przemawia za tym szczególnie uzasadniony przypadek (II SA/Wa 1553/09, Legalis nr 20574).

¹² Art. 178 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 422 ze zm.); dalej: u.KAS.

by, która może przeprowadzać czynności procesowe w postępowaniu karnoskarbowym¹³. Naturalnie, wskazani tu funkcjonariusze publiczni pełnią służbę o innym charakterze niż komornicy sądowi, ale trzeba zauważyć, że to oni są niekiedy uprawnieni do przedstawiania zarzutów popełnienia przestępstw lub przestępstw skarbowych. Z kolei urzędnik służby cywilnej, którego stosunek pracy wygasa w razie prawomocnego skazania za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe, może być zawieszony w pełnieniu obowiązków przez dyrektora generalnego w każdym razie, gdy zostało wszczęte przeciwko takiemu urzędnikowi postępowanie karne. Okres zawieszenia trwa do czasu zakończenia postępowania karnego, nie dłużej jednak niż trzy miesiące, zaś w całym okresie zawieszenia urzędnik służby cywilnej zachowuje prawo do wynagrodzenia oraz innych uprawnień i świadczeń przysługujących w służbie cywilnej¹⁴. Tylko w przypadku gdy urzędnik służby cywilnej został tymczasowo aresztowany, jego stosunek pracy ulega z mocy prawa zawieszeniu¹⁵.

3. Umyślny bądź nieumyślny charakter czynu

Zarówno konstrukcja regulacji zawieszenia komornika w czynnościach, jak i wygaśnięcia powołania na stanowisko komornika lub odwołania komornika sądowego z zajmowanego stanowiska w związku z prowadzeniem przeciwko niemu postępowania karnego lub postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe opiera się na założeniu, że na odpowiednio szybką i jednoznaczną reakcję zasługuje przede wszystkim sytuacja, w której komornikowi przedstawiono zarzuty popełnienia lub przypisano popełnienie umyślnego przestępstwa lub umyślnego

¹³ Zob. art. 2 ust. 1 pkt 13–16a u.KAS oraz art. 53 § 37 i 39 oraz art. 118 § 1 ustawy z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 408 ze zm.); dalej: k.k.s.

¹⁴ Zob. art. 69 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1233 ze zm.).

¹⁵ Art. 68 ust. 1 ustawy o służbie cywilnej.

przestępstwa skarbowego. Jeżeli zaś komornikowi przedstawiono zarzuty popełnienia lub przypisano popełnienie nieumyślnego przestępstwa lub nieumyślnego przestępstwa skarbowego, możliwe jest wyciągnięcie względem tego komornika konsekwencji służbowych, ale to w zależności od oceny przez Ministra Sprawiedliwości okoliczności konkretnej sprawy, a w szczególności od oceny, jak zajmowanie stanowiska przez komornika sądowego wpływa na interes publiczny i dobro wymiaru sprawiedliwości¹⁶.

Przestępstwa mogą być popełniane zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie, przy czym tylko w wypadkach wyraźnie wskazanych w ustawie karnej możliwe jest popełnienie przestępstwa nieumyślnie (występku; art. 8 k.k.)¹⁷. Dlatego jeżeli dane przestępstwo można popełnić nieumyślnie, ustawodawca wskazuje to wyraźnie, tak jak np. w art. 231 § 3 k.k., czy w art. 160 § 3 k.k.¹⁸ Warto podkreślić, że zawsze nieumyślne jest przestępstwo spowodowania wypadku w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, stypizowane w przepisach art. 177 k.k., nawet jeżeli spowodowanie wypadku było poprzedzone umyślnym naruszeniem zasad bezpieczeństwa obowiązujących w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym¹⁹.

Przestępstwa nieumyślne są występками – z reguły – o wyraźnie niższym stopniu społecznej szkodliwości niż odpowiadające im przestępstwa popełniane umyślnie. Przykładowo: umyślne niedopełnienie obowiązków służbowych (art. 231 § 1 k.k.) jest zasadniczo czynem zabronionym o większym stopniu społecznej szkodliwości niż nieumyślne niedopełnienie obowiązków służbowych (art. 231 § 3 k.k.). Nie znaczy

¹⁶ Zob. art. 19 ust. 3 u.k.s.

¹⁷ Zob. np. art.: 160 § 3, 220 § 2, 231 § 3 k.k. Zgodnie z art. 9 § 1 i 2 k.k. czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, tj. chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi, zaś nieumyślnie wówczas, gdy sprawca, nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć.

¹⁸ Szerzej o tym S. Kowalski, *Odpowiedzialność karna...*, op. cit., s. 38–41.

¹⁹ Uchwała SN z dnia 25 lutego 1975 r., V KZP 2/74, OSNKW 1975/3–4/33.

to jednak, że czyny popełniane nieumyślnie są zawsze czynami o niskim stopniu społecznej szkodliwości czynu. Trzeba powiedzieć, że wśród nich można wyróżnić wskazane wcześniej przestępstwo spowodowania wypadku, które w sytuacji gdy następstwem tegoż są ciężkie obrażenia ciała lub śmierć człowieka, zagrożone jest karą od sześciu miesięcy do ośmiu lat pozbawienia wolności, co w szczególności wyklucza możliwość warunkowego umorzenia postępowania karnego prowadzonego przeciwko sprawcy takiego wypadku²⁰.

W perspektywie regulacji przepisów art. 18 u.k.s., określających zawieszenie komornika w czynnościach, trzeba zaakcentować, że w konkretnym przypadku nie ma znaczenia, czy przestępstwo zarzucane komornikowi sądowemu pozostaje w związku z jego czynnościami służbowymi, czy też nie. Innymi słowy, przyczyną zawieszenia komornika w czynnościach może być zarówno przedstawienie mu zarzutu popełnienia umyślnie przestępstwa nadużycia funkcji związanego z przekroczeniem uprawnień w toku czynności egzekucyjnych (art. 231 k.k.), jak i popełnienia groźby karalnej skierowanej przeciwko byłemu małżonkowi w czasie kłótni związanej z wykonywaniem władzy rodzicielskiej (art. 190 § 1 k.k.).

O tym, jakiego rodzaju przestępstwo (umyślne czy nieumyślne) zarzucono podejrzanemu, decyduje opis czynu i kwalifikacja prawna zawarte w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów. W opisie czynu zarzucanego powinien być określony zamiar, w jakim *tempore criminis* miał działać podejrzany, jeżeli zaś miał działać nieumyślnie, prokurator niewątpliwie wskaże to jednoznacznie w opisie czynu zarzucanego. Kwalifikacja prawna czynu zarzucanego ma tu w pewnym sensie akcesoryjne znaczenie, tzn. powinna wynikać z opisu czynu zarzucanego, który zawiera komplet ustawowych znamion zarzucanego czynu zabronionego. W perspektywie przepisu art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.s. nie ma znaczenia, czy podejrzany kwestionuje treść zarzutu czy nie, czy wytyka ewidentne

²⁰ Zob. art. 66 § 1 k.k.

nawet błędy lub wykazuje, że na podstawie zebranego materiału dowodowego lub z punktu widzenia obowiązujących przepisów nie sposób stawiać mu zarzut popełnienia przestępstwa umyślnego. Jeżeli opis czynu i jego kwalifikacja wskazują, że komornikowi zarzuca się popełnienie przestępstwa umyślnego, to zachodzi przesłanka obligatoryjnego zawieszenia komornika w czynnościach; jeżeli zaś wskazują, że komornikowi zarzuca się popełnienie przestępstwa nieumyślnego – zachodzi przesłanka fakultatywnego zawieszenia komornika w czynnościach.

W tym kontekście warto zwrócić uwagę na możliwości przekształcania zarzutu w postępowaniu przygotowawczym. Z treści art. 18 ust. 7 u.k.s. w zw. z art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.s. wynika wyraźnie, że dopuszczalność uchylenia postanowienia o zawieszeniu komornika w czynnościach ustawodawca wiąże z przyczyną, która spowodowała zawieszenie komornika, a nie z aktualnym stanem danego postępowania. Dlatego w razie przedstawienia komornikowi sądowemu zarzutów popełnienia przestępstwa umyślnego lub przestępstwa skarbowego Minister Sprawiedliwości nie ma możliwości uchylenia tego postanowienia, chociażby w dalszym toku prowadzonego postępowania karnego doszło do zmiany postanowienia o przedstawieniu zarzutów. Innymi słowy, jeżeli w postępowaniu karnym dojdzie do przedstawienia komornikowi sądowemu zarzutów popełnienia przestępstwa umyślnego ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego, a w dalszym toku postępowania – do zmiany zarzutów z przestępstwa umyślnego ściganego z oskarżenia publicznego na przestępstwo nieumyślne lub z przestępstwa skarbowego na wykroczenie skarbowe – nie ma podstawy prawnej do uchylenia przez Ministra Sprawiedliwości wcześniej wydanego postanowienia o zawieszeniu komornika w czynnościach.

Dla porządku wskazać należy, że również przestępstwa skarbowe mogą być popełniane zarówno umyślnie, jak i nieumyślnie, przy czym tylko w wypadkach wyraźnie wskazanych w ustawie karnej możliwe jest popełnienie przestępstwa skarbowego nieumyślnie²¹. Przedstawienie

²¹ W przepisach art. 4 § 1 i 2 k.k.s. ustawodawca określił nieumyślność w sposób identyczny jak na gruncie Kodeksu karnego. Nieumyślne przestępstwa skarbowe zostały

komornikowi zarzutu popełnienia umyślnego przestępstwa skarbowego stanowi w każdym przypadku podstawę do obligatoryjnego zawieszenia komornika w czynnościach – bez względu na to, czy popełnienie tego przestępstwa wiąże się z pełnioną służbą czy nie. Także i w odniesieniu do przestępstw skarbowych o tym, jakiego rodzaju czyn zabroniony (umyślny czy nieumyślny) zarzucono podejrzanemu, decyduje opis czynu i kwalifikacja prawna zawarte w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów.

4. Tryb ścigania w kontekście decyzji o zawieszeniu komornika w czynnościach

Dla oceny możliwości zawieszenia komornika w czynnościach bardzo istotne znaczenie ma wyróżnienie trybu ścigania sprawcy czynu zabronionego. Jeżeli komornikowi sądowemu przedstawiono zarzut popełnienia przestępstwa umyślnego ściganego z oskarżenia publicznego lub przestępstwa skarbowego, to zachodzi przesłanka obligatoryjnego zawieszenia komornika w czynnościach. Jeżeli zaś komornikowi przedstawiono zarzut popełnienia przestępstwa nieumyślnego ściganego z oskarżenia publicznego, nieumyślnego przestępstwa skarbowego albo jeżeli wywieziono przeciwko komornikowi subsydiarny akt oskarżenia, to Minister Sprawiedliwości może zawiesić komornika w czynnościach.

Jak wiadomo, przestępstwa skarbowe ścigane są tylko z oskarżenia publicznego, a zatem przedstawienie komornikowi zarzutu popełnienia przestępstwa skarbowego zawsze wiąże się z zaistnieniem przesłanki obligatoryjnego zawieszenia komornika w czynnościach, chyba że chodzi o nieumyślne przestępstwo skarbowe. W postępowaniu

opisane w art. 65 § 2 k.k.s. i w art. 91 § 2 k.k.s., które typizują paserstwo akcyzowe i paserstwo celne. Jakkolwiek trudno przypuszczać, aby w praktyce zdarzyło się, że komornik sądowy dopuści się tego rodzaju czynów, to jednak wskazuję na to ze względu na pomyłkę, jaką popełniłem [w:] S. Kowalski, *Odpowiedzialność karna...*, *op. cit.*, s. 181 oraz przypis nr 372.

karnoskarbowym nie występuje pokrzywdzony, a więc nie stosuje się tu przepisów o postępowaniu prywatnoskargowym²².

Jeżeli chodzi o przestępstwa, to przytłaczająca ich większość jest ścigana z oskarżenia publicznego. O tym, które ustawodawca uczynił prywatnoskargowymi, przesądza konkretny przepis ustawy, np. art. 216 § 5 k.k. w odniesieniu do przestępstwa zniewagi. W przypadku gdy ustawodawca nie wskazuje, iż dany czyn jest ścigany z oskarżenia prywatnego, oznacza to, że jest ścigany z oskarżenia publicznego. Wówczas organ powołany do ścigania przestępstw jest obowiązany do wszczęcia i przeprowadzenia postępowania przygotowawczego, a oskarżyciel publiczny także do wniesienia i popierania oskarżenia (art. 10 § 1 k.p.k.). Do przestępstw publicznoskargowych zaliczają się również przestępstwa wnioskowe, a więc te, do ścigania których konieczne jest złożenie wniosku o ściganie przez pokrzywdzonego, co w każdym takim przypadku też ustawodawca wyraźnie przewiduje²³.

Jeśli wymaga tego interes społeczny, w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego prokurator wszczyna postępowanie albo wstępuje do postępowania już wszczętego. Ustawodawca wskazuje, że postępowanie toczy się wówczas z urzędu, a więc najpierw w postępowaniu przygotowawczym, a następnie – jeżeli prokurator dojdzie do wniosku, że uzasadnione jest wystąpienie do sądu z aktem oskarżenia – postępowanie sądowe. Nawet jeśli takie postępowanie byłoby prowadzone przeciwko komornikowi sądowemu, to nie zachodzi przesłanka zawieszenia komornika w czynnościach, określona w art. 18 § 1 pkt 1 u.k.s. Wprawdzie w tych przypadkach zmienia się tryb postępowania karnego i z chwilą ingerencji prokuratora postępowanie toczy się z urzędu (art. 60 § 2 k.p.k.), ale możliwość objęcia przez prokuratora ściganiem publicznym przestępstwa prywatnoskargowego to instytucja wyłączanie karnoprosesowa statuująca wyjątek od ścigania takich czynów przez pokrzywdzonego²⁴. W płaszczyźnie prawa karnego materialnego

²² Art. 113 § 2 pkt 1 k.k.s.

²³ Np. w art.: 190 § 2, 266 § 3, czy 288 § 4 k.k.

²⁴ Zob. wyrok SN z dnia 23 kwietnia 2008 r., V KK 5/08, OSNKW 2008/8/64.

objęcie ściganiem danego czynu przez prokuratora nie zmienia tego, że przestępstwo jest przestępstwem ściganym z oskarżenia prywatnego, co pociąga za sobą odpowiednie skutki materialnoprawne, np. określenie terminu przedawnienia karalności takiego przestępstwa²⁵. Z treści art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.s. wynika zaś wyraźnie, że przesłanką zawieszenia komornika w czynnościach jest wszczęcie postępowania o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego, a nie o prowadzenie postępowania z oskarżenia publicznego.

Wszczęcie przeciwko komornikowi postępowania karnego w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego zawsze łączy się z ryzykiem zawieszenia komornika w czynnościach. Natomiast w razie wszczęcia przeciwko komornikowi postępowania karnego w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego w ogóle nie ma takiego ryzyka, chyba że ze wszczęciem takiego postępowania łączy się z inną przesłanką zawieszenia komornika w czynnościach.

Wyjątkowym sposobem prowadzenia postępowania sądowego w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego jest postępowanie wszczęte na skutek tzw. subsydiarnego aktu oskarżenia, o którym mowa w art. 55 § 1 k.p.k. Subsidiarnym aktem oskarżenia może być objęte tylko przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego – umyślne lub nieumyślne. Taki akt oskarżenia może wywieść pokrzywdzony po wyczerpaniu nader czasochłonnej i pracochłonnej procedury, określonej w dużej mierze w przepisach art. 55 i 330 k.p.k. W praktyce tego rodzaju akty oskarżenia nierzadko okazują się najzupełniej bezzasadne, dlatego słusznie ustawodawca w szczególny sposób uregulował zastosowanie instytucji zawieszenia komornika w czynnościach w odniesieniu do postępowania przed sądem wszczętego takim aktem oskarżenia

²⁵ Zdaniem Sądu Najwyższego objęcie ściganiem przestępstwa prywatnoskargowego przez prokuratora nie zmienia okresu przedawnienia karalności przestępstwa, który należy zarówno w przypadku oskarżania przez oskarżyciela prywatnego, jak i oskarżenia publicznego liczyć na podstawie art. 101 § 2 k.p.k. (zob. np. wyrok SN z dnia 9 stycznia 2019 r., V KK 427/18, Legalis nr 1860988 oraz wyrok SN z dnia 23 kwietnia 2008 r., V KK 5/08, OSNKW 2008/8/64).

(art. 18 ust. 2 pkt 3 u.k.s.). W razie wniesienia przeciwko komornikowi subsydiarnego aktu oskarżenia, w którym zarzucono komornikowi popełnienie przestępstwa umyślnego, zachodzi przesłanka fakultatywnego zawieszenia komornika w czynnościach. Podkreślić tu należy, że zachodzi ona o tyle, o ile wcześniej w toku postępowania przygotowawczego nie przedstawiono zarzutu komornikowi sądowemu – jeżeli bowiem tak było, zawieszenie komornika w czynnościach na podstawie art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.s. pozostaje w mocy. Umorzenie postępowania przygotowawczego poprzedzające wniesienie subsydiarnego aktu oskarżenia może mieć miejsce zarówno zanim w ogóle przedstawiono komukolwiek zarzuty w postępowaniu przygotowawczym (faza *in rem*), jak i po przedstawieniu zarzutów (faza *in personam*). Przesłanka fakultatywnego zawieszenia komornika w czynnościach aktualizuje się zatem z chwilą wniesienia przez pokrzywdzonego subsydiarnego aktu oskarżenia, chyba że wcześniej doszło do przedstawienia zarzutów podejrzanemu w postępowaniu prowadzonym przez prokuratora²⁶. Możliwość zawieszenia komornika w czynnościach Minister Sprawiedliwości ma wówczas przez cały czas trwania postępowania sądowego wszczętego subsydiarnym aktem oskarżenia, przy czym może też w każdej chwili uchylić postanowienie o zawieszeniu komornika sądowego. Przed wydaniem postanowienia skutkującego zawieszeniem komornika w czynnościach minister powinien dokonać na tle konkretnej sprawy oceny, czy za uniemożliwieniem komornikowi sądowemu dokonywania czynności wskazanych w art. 18 ust. 6 pkt 1 u.k.s. istotnie przemawia interes publiczny i dobro wymiaru sprawiedliwości.

5. Wpływ postępowania karnego na ustanie możliwości zajmowania stanowiska przez komornika sądowego

Skutki prawomocnego zakończenia postępowania karnego dla statusu komornika sądowego ustawodawca uregulował wprost w przepisach art. 20 ust. 1 pkt 4 u.k.s. oraz w art. 19 ust. 3 u.k.s.

²⁶ Postanowienie SN z dnia 15 maja 2012 r., IV KK 399/11 z częściowo krytyczną glosą S. Kowalskiego, Państwo i Prawo 2014, z. 10, s. 125–130.

W razie prawomocnego skazania za umyślne przestępstwo lub za umyślne przestępstwo skarbowe powołanie na stanowisko komornika wygasa z mocy prawa z chwilą uprawomocnienia się danego wyroku (art. 20 ust. 1 pkt 4 u.k.s.). Wygaśnięcie powołania jest w tych przypadkach niezależne od tego, czy skazanie dotyczy przestępstwa ściganego z oskarżenia publicznego, czy przestępstwa ściganego z oskarżenia prywatnego. Zarówno w razie skazania za poświadczenie nieprawdy w dokumencie (art. 271 § 1 k.k.), jak i za znieważenie (art. 216 § 1 k.k.), z chwilą uprawomocnienia się wyroku skazującego, komornik sądowy traci zajmowane stanowisko. Takie rozwiązanie należy uznać za zaskakujące, skoro wniesienie aktu oskarżenia przez oskarżyciela prywatnego nie jest przesłanką zawieszenia komornika w czynnościach²⁷. Skutkiem tego komornik sądowy, oskarżony w postępowaniu prywatnoscargowym, dajmy na to z art. 216 § 1 k.k., z chwilą uprawomocnienia się wyroku skazującego przestaje być komornikiem – jego powołanie wygasa. Ujmując rzecz inaczej: jednego dnia pełni czynności komornika sądowego, choć zapadł już przeciwko niemu wyrok skazujący, następnego przestaje je pełnić – z tego samego powodu, skoro tylko ów wyrok się uprawomocnił. Jest to regulacja niemal identyczna jak odpowiadająca jej, a dotycząca pracowników służby cywilnej, zawarta w art. 70 pkt 4 ustawy o służbie cywilnej²⁸. Zarazem jednak znacząco różni się chociażby od regulacji dotyczącej prokuratorów lub sędziów. Tylko bowiem prawomocny wyrok sądu, skazujący prokuratora za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub orzekający wobec prokuratora środek karny pozbawienia praw publicznych, zakaz zajmowania stanowiska prokuratora lub degradację lub wydalenie z zawodowej służby wojskowej, powoduje z mocy prawa utratę stanowiska prokuratora²⁹. Natomiast w razie popełnienia innego przestępstwa lub

²⁷ Zob. art. 18 ust. 1 i 2 u.k.s.

²⁸ Zgodnie z tym przepisem stosunek pracy urzędnika służby cywilnej wygasa w razie prawomocnego skazania za umyślne przestępstwo lub umyślne przestępstwo skarbowe.

²⁹ Art. 93 § 4 ustawy z dnia 28 stycznia 2016 r. o prokuraturze (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 66 ze zm.).

przestępstwa skarbowego, stanowiącego zarazem delikt dyscyplinarny, prokurator może zostać ukarany w postępowaniu dyscyplinarnym, co *in concreto* wcale nie musi skutkować wydaleniem ze służby prokuratorskiej³⁰. Z kolei Minister Sprawiedliwości zarządza złożenie ukaranego sędziego z urzędu jedynie wówczas, gdy przeciwko takiemu sędziemu zapadł prawomocny wyrok pociągający za sobą, w myśl ustawy, utratę stanowiska³¹. Generalnie jednak złożenie sędziego z urzędu może nastąpić wskutek orzeczenia takiej kary w postępowaniu dyscyplinarnym, które toczyć się może niezależnie od postępowania karnego. Jak wskazał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 stycznia 2007 r., fakt prawomocnego skazania sędziego za popełnienie przestępstwa nakazuje sądowi dyscyplinarnemu każdorazowo dokonać oceny, czy wolno obwinionemu „zezwoić” na dalsze wykonywanie zawodu sędziego³².

Powołanie komornika sądowego skazanego za przestępstwo umyślne lub za umyślne przestępstwo skarbowe wygasa z mocy prawa w dniu uprawomocnienia się wyroku skazującego³³. Czynność zawiadomienia prezesa właściwego sądu apelacyjnego, prezesa właściwego sądu rejonowego oraz rady właściwej izby komorniczej, o której mowa w art. 20 ust. 2 u.k.s, przez Ministra Sprawiedliwości ma charakter deklaratoryjny w tym znaczeniu, że potwierdza wyłącznie to, co *de iure* już – z mocy prawa – nastąpiło.

Inaczej wygląda sytuacja w razie prawomocnego skazania komornika sądowego za nieumyślne przestępstwo lub za nieumyślne przestępstwo skarbowe. Wówczas Minister Sprawiedliwości może, w drodze decyzji, odwołać komornika sądowego z zajmowanego stanowiska, mając na uwadze interes publiczny i dobro wymiaru sprawiedliwości.

³⁰ Z przepisów zawartych w ustawie o prokuraturze można jednak wywieść wniosek, że odpowiednie orzeczenie sądu dyscyplinarnego może zapaść bez potrzeby oczekiwania na uprawomocnienie się wyroku skazującego w postępowaniu karnym.

³¹ Zob. art. 120 § 2 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 2072 ze zm.); dalej: p.u.s.p.

³² Wyrok SN z dnia 25 stycznia 2007 r., SNO 73/06, <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia/SNO%2073-06.pdf>

³³ Por. wyrok SN z dnia 13 stycznia 2010 r., II PK 174/09, Legalis nr 336556.

Chodzi zatem o wartości, których respektowanie jest w interesie całego społeczeństwa, takie jak funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, bezpieczeństwo, zaufanie do organów władzy³⁴. Odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska następuje po uprzednim wysłuchaniu komornika, chyba że nie jest to możliwe, oraz zasięgnięciu opinii rady właściwej izby komorniczej, która przedstawia swą ocenę w terminie 21 dni od dnia otrzymania wniosku o wyrażenie opinii³⁵. W tym wypadku odwołanie komornika z zajmowanego stanowiska następuje dopiero w następstwie wydania decyzji administracyjnej Ministra Sprawiedliwości, od której przysługuje skarga do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie.

Wyrokiem skazującym jest każdy wyrok sądu karnego uznający oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu aktem oskarżenia przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, nawet jeśli sąd nadzwyczajnie łagodzi karę albo odstępuje od jej wymierzenia³⁶. Nie jest natomiast

³⁴ Odnośnie do pojęcia interesu publicznego zob. np. wyrok WSA w Poznaniu z dnia 11 kwietnia 2018 r., I SA/Po 1205/17, Lex nr 2481276 oraz uwagi A. Żurawika, „*Interes publiczny*”, „*interes społeczny*” i „*interes uzasadniony społecznie*”. *Próba dookreślenia pojęć*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2013, z. 2, s. 61–62 i cytowana tam literatura. Z kolei odnośnie do klauzuli „dobro wymiaru sprawiedliwości” zob. zwłaszcza wyrok TK z dnia 22 listopada 2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004/10/107. W doktrynie słusznie zwraca się uwagę na zbyt dużą niejednoznaczność klauzuli generalnej „dobro wymiaru sprawiedliwości” (zob. np.: stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie zakończonej wymienionym wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego oraz uwagi do art. 180 zawarte [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, pod red. A. Sakowicza, Warszawa 2020, Legalis), której znaczenie niezmiernie trudno umieścić w jasno zakreślonych granicach.

³⁵ Nieprzedstawienie opinii w tym terminie przez radę właściwej izby komorniczej nie wstrzymuje wydania decyzji w przedmiocie odwołania komornika z zajmowanego stanowiska (art. 19 ust. 4 zd. 2 u.k.s.).

³⁶ Instytucja odstąpienia od wymierzenia kary znana jest zarówno w prawie karnym, jak i w prawie karnym skarbowym. W każdym razie jeżeli oskarżonemu przypisano popełnienie przestępstwa lub przestępstwa skarbowego, ale sąd odstąpił od wymierzenia kary, to dochodzi do skazania oskarżonego, w związku z czym orzeczenie skazujące podlega ujawnieniu w rejestrze karnym (zob. art. 107 § 5 k.k.). Osoba, wobec której stosuje się instytucję odstąpienia od wymierzenia kary, powinna ponosić konsekwencje, jakie wiążą się ze skazaniem sprawcy przestępstwa (tak też m.in. S. Żółtek [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116*, pod red. M. Królikowskiego, R. Zawłockiego, Warszawa 2021, Legalis, tezy nr A.2. do art. 59; inaczej – błędnie: Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 6 listopada 2001, III ZP 17/01, OSA 2002/10/6 z krytyczną glosą A. Bojańczyka w Przeglądzie Sądowym z 2003 r., nr 3, s. 166 i n.). We wskazanej uchwale SN stwierdził, że uznanie nauczyciela

wyrokiem skazującym wyrok warunkowo umarzający postępowanie karne, który może być wydany i w sprawie o przestępstwo, i w sprawie o przestępstwo skarbowe³⁷. Warto przy tym podkreślić, że warunkowe umorzenie postępowania karnego w sprawie z oskarżenia publicznego jest poprzedzone przedstawieniem zarzutów oskarżonemu, co w przypadku komornika sądowego może wiązać się z obligatoryjnym zawieszeniem w czynnościach. Dopiero z chwilą uprawomocnienia się wyroku warunkowo umarzającego ustaje zawieszenie w czynnościach, a komornik sądowy odzyskuje możliwość pełnienia czynności, w których był zawieszony. Należy dodać, że nie jest też wyrokiem skazującym wyrok zezwalający na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności, o którym mowa w art. 148 k.k.s.³⁸ Jest to wprawdzie wyrok stwierdzający popełnienie przestępstwa skarbowego (lub wykroczenia skarbowego), lecz nieprzypisujący odpowiedzialności karnej i niepodlegający wpisowi do rejestru karnego (art. 18 § 2 k.k.s.). Także w procedurze zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności możliwe jest, że podejrzanemu będzie przedstawiony zarzut popełnienia przestępstwa skarbowego. I wtedy zajdzie podstawa do obligatoryjnego zawieszenia komornika w czynnościach, która ustanie z chwilą uprawomocnienia się wyroku udzielającego zezwolenia na dobrowolne poddanie się odpowiedzialności.

mianowanego w postępowaniu karnym winnym popełnienia przestępstwa o charakterze umyślnym, ściganego z oskarżenia prywatnego i odstąpienie od wymierzenia kary na podstawie art. 59 k.k. nie jest prawomocnym skazaniem za przestępstwo umyślne w rozumieniu art. 26 ust. 1 pkt 3 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1762 ze zm.). Z wymienionego przepisu wynika, że stosunek pracy nauczyciela wygasa z mocy prawa w razie prawomocnego skazania za umyślne przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. W ocenie autora niniejszego artykułu ów wyrok nie jest trafny, aczkolwiek słusznie w uzasadnieniu tego rozstrzygnięcia SN zwrócił uwagę, że bezrefleksyjne przenoszenie skutków takiego wyroku na grunt prawa zatrudnienia niesie za sobą wręcz nieakceptowalne następstwa.

³⁷ Naturalnie o tyle, o ile spełnione są przesłanki warunkowego umorzenia postępowania karnego; zob. art. 66 i 67 k.k. oraz art. 41 § 1 i 2 k.k.s. Szerzej o przesłankach i stosowaniu warunkowego umorzenia postępowania karnego zob. S. Kowalski, *Odpowiedzialność karna...*, *op. cit.*, s. 51–60.

³⁸ Nie jest to wyrok skazujący wydawany w następstwie porozumienia z oskarżycielem publicznym, o którym mowa w art. 335 lub 387 k.p.k., lecz wyrok wydawany w następstwie zastosowania specyficznej instytucji, mającej moc prawną jedynie w odniesieniu do niektórych przestępstw skarbowych lub do wykroczeń skarbowych, uregulowanej w szczególności w art. 17–18 k.k.s.

Podsumowując tę część rozważań, należy stwierdzić, że jakkolwiek potrzeba pozbawienia możliwości wykonywania zawodu przez komornika sądowego skazanego za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub za umyślne przestępstwo skarbowe, co do zasady, nie rodzi większych kontrowersji, to jednak choćby pobieżna analiza wskazanych ostatnio przepisów ustawy o komornikach sądowych w kontekście uregulowań dotyczących zawieszenia komornika w czynnościach z uwagi na toczące się postępowanie karne przekonuje, że rozwiązania te są niespójne. O ile bowiem przesłanką do zawieszenia komornika w czynnościach – czy to obligatoryjnego, czy fakultatywnego – jest właśnie prowadzenie postępowania karnego w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub o przestępstwo skarbowe³⁹, o tyle powołanie na stanowisko komornika wygasa z mocy prawa w razie skazania za jakiegokolwiek przestępstwo umyślne – bez względu na to, w jakim rodzaju postępowania zostało sprawcy przypisane. *Lege non distinguente* – również za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego. Podkreślić należy, że uregulowanie zawarte w art. 20 ust. 1 pkt 4 u.k.s. jest jednoznaczne i nie zostało w żaden sposób ograniczone, chociażby w przepisach art. 19 u.k.s. regulujących odwołanie komornika sądowego na podstawie decyzji Ministra Sprawiedliwości⁴⁰. Mogą natomiast powstać wątpliwości co do racjonalności takiego rozwiązania, skoro nawet skazanie sędziego za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego nie powoduje *per se* złożenia sędziego z urzędu i nie musi skutkować złożeniem z urzędu w postępowaniu dyscyplinarnym⁴¹. Inna rzecz, że w kontekście przepisu art. 80 ust. 2 pkt 5 u.k.s., regulującego odwołanie członka komisji kwalifikacyjnej, gdzie już wyraźnie jako

³⁹ Przestępstwa skarbowe ścigane są tylko z oskarżenia publicznego.

⁴⁰ Gdyby ustawodawca przewidział w tych przepisach, że Minister Sprawiedliwości odwołuje lub może odwołać komornika sądowego z zajmowanego stanowiska, jeżeli został on skazany za przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego, można by bronić twierdzenia, że art. 20 ust. 1 pkt 4 u.k.s. dotyczy tylko skazania za przestępstwa ścigane z oskarżenia publicznego. Tak jednak nie jest.

⁴¹ Zob. też art. 151a § 16 p.u.s.p., który reguluje rozwiązanie stosunku pracy referendarza sądowego w razie skazania za „umyślnie popełnione przestępstwo ścigane z urzędu lub przestępstwo skarbowe”.

podstawę takiej decyzji wskazuje się skazanie prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego, rozwiązanie zawarte w art. 20 ust. 1 pkt 4 u.k.s. zdaje się być nieprzypadkowe⁴².

6. Konkluzje

Przeprowadzona analiza przepisów art. 18–20 u.k.s. w zakresie wpływu postępowania karnego i postępowania w sprawie o przestępstwo skarbowe na status komornika sądowego pozwala na przedstawienie kilku związanych konkluzji.

Wszczęcie przeciwko komornikowi sądowemu postępowania karnego o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub postępowania w sprawie o umyślne przestępstwo skarbowe jest podstawą do obligatoryjnego zawieszenia komornika w czynnościach (art. 18 ust. 1 pkt 1 u.k.s.). Jest to rozwiązanie legislacyjne w zasadzie niebudzące zastrzeżeń. Niewłaściwe jest jednak zarówno trwanie tego zawieszenia przez okres niepodlegający jakiegokolwiek kontroli, jak i uniemożliwienie Ministrowi Sprawiedliwości uchylecia postanowienia o zawieszeniu komornika w czynnościach w czasie trwania postępowania karnego. *De lege ferenda* należałoby postulować usunięcie z art. 18 ust. 7 zd. 1 u.k.s. sformułowania „z wyjątkiem postanowienia wydanego na podstawie ust. 1 pkt 1”. Umożliwiłoby to uchYLECIE wymienionego postanowienia, w razie gdyby w toczącym się postępowaniu karnym ujawniono okoliczności uzasadniające twierdzenie, że nie zakończy się ono wyrokiem skazującym komornika za zarzucone mu w postępowaniu przygotowawczym umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe. UchYLECIE takiego postanowienia byłoby zasadne w szczególności w wypadku nieprawomocnego umorzenia postępowania przygotowawczego albo wydania przez sąd karny nieprawomocnego jeszcze wyroku uniewinniającego lub umarzającego postępowanie karne.

⁴² Por. też art. 100 pkt 3 u.k.s. oraz art. 146 ust. 1 pkt 3 u.k.s.

Wszczęcie przeciwko komornikowi sądowemu postępowania karnego o nieumyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub postępowania w sprawie o nieumyślne przestępstwo skarbowe jest podstawą do fakultatywnego zawieszenia komornika w czynnościach (art. 18 ust. 2 pkt 2 u.k.s.). Jest to rozwiązanie nienasuujące zastrzeżeń, zwłaszcza że Minister Sprawiedliwości może uchylić postanowienie o zawieszeniu komornika, jeżeli będą za tym przemawiać okoliczności ujawnione w konkretnej sprawie.

Ustawodawca nie zajmuje stanowiska w zakresie zawieszenia komornika w czynnościach odnośnie do sytuacji, w której przeciwko komornikowi sądowemu wniesiono oskarżenie o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego. Innymi słowy, w razie skierowania przeciwko komornikowi sądowemu postępowania karnego o takie przestępstwo, nie ma podstaw do zawieszenia komornika w czynnościach. Takie zaniechanie należy traktować jako niekonsekwencję ustawodawcy, skoro prawomocne skazanie za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego skutkuje *de lege lata* wygaśnięciem powołania komornika sądowego na to stanowisko. Wydaje się, że ustawodawca powinien przewidywać możliwość zawieszenia komornika w czynnościach w razie skierowania przeciwko niemu oskarżenia w sprawie o przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego (fakultatywnie), naturalnie z uwzględnieniem możliwości uchylenia postanowienia w toku takiego postępowania.

Za trafne należy uznać wyłączenie obligatoryjnego zawieszenia komornika w czynnościach w razie wniesienia przeciwko niemu subsydiarnego aktu oskarżenia, podobnie jak umożliwienie Ministrowi Sprawiedliwości uchylenia postanowienia o zawieszeniu komornika na każdym etapie takiego postępowania.

W zasadzie nie budzi kontrowersji konieczność pozbawienia możliwości zajmowania stanowiska komornika sądowego w odniesieniu do osoby skazanej za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub za umyślne przestępstwo skarbowe, aczkolwiek można zastanawiać się, czy istotnie powinno to następować z mocy prawa, a nie np. w następstwie decyzji Ministra Sprawiedliwości, który miałby możliwość odstąpienia od takiej

decyzji w zupełnie wyjątkowych przypadkach, gdyby np. przestępstwa niezwiązanego z zajmowanym stanowiskiem nie charakteryzował znaczny stopień społecznej szkodliwości czynu.

Bardzo poważne zastrzeżenia budzi natomiast stosowanie instytucji wygaśnięcia powołania na stanowisko komornika sądowego wobec osoby, która została skazana za przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego. Wygaśnięcie tak stabilnego, wymagającego wielu lat pracy i wyrzeczeń stosunku służbowego powinno mieć charakter wyjątkowy, ograniczony do sytuacji najzupełniej jednoznacznych. Tymczasem z oskarżenia prywatnego ścigana jest zniewaga oraz naruszenie nietykalności cielesnej, które mogą skutkować wyrokiem skazującym również wówczas, gdy zostały wywołane wyzywającym zachowaniem się pokrzywdzonego (art. 216 § 3 k.k., art. 217 § 2 k.k.), zaś *de lege lata* skazanie za takie przestępstwa skutkuje wygaśnięciem stosunku służbowego komornika, chociażby czyny te nie miały żadnego związku z wykonywaniem czynności służbowych przez oskarżonego.

Słusznie wyłączone jest wygaśnięcie *ex lege* powołania komornika sądowego na stanowisko w razie skazania za przestępstwo nieumyślne. Minister Sprawiedliwości ma w takim wypadku możliwość odwołania komornika z zajmowanego stanowiska. Dyskusyjne jest jednak uzależnienie decyzji ministra od przesłanek wyrażonych w klauzulach generalnych „interesu publicznego” i „dobra wymiaru sprawiedliwości”. Stwarza to bowiem niebezpieczeństwo arbitralnego podejmowania decyzji w tym zakresie.

dr Sebastian Kowalski, adiunkt w Katedrze Prawa Karnego i Postępowania Karnego INP Uniwersytetu Zielonogórskiego; ORCID: 0000-0003-1993-1211; sędzia Sądu Rejonowego w Wałbrzychu

Literatura przedmiotu

Kowalski S., *Odpowiedzialność karna komornika sądowego*, Sopot 2021.

Sakowicz A., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, pod red. A. Sakowicza, Warszawa 2020, Legalis.

Żółtek S. [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116*, pod red. M. Królikowskiego, R. Zawłockiego, Warszawa 2021, Legalis.

Żurawik A., „*Interes publiczny*”, „*interes społeczny*” i „*interes uzasadniony społecznie*”. *Próba dookreślenia pojęć*, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny* 2013, z. 2.

Akty prawne

Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 850 ze zm.).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 1309 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 534 ze zm.).

Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 408 ze zm.).

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1882 ze zm.).

Ustawa z dnia 16 listopada 2016 r. o Krajowej Administracji Skarbowej (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 422 ze zm.).

Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1233 ze zm.).

Ustawa z dnia 28 stycznia 2016 r. o prokuraturze (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 66 ze zm.).

Ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o ustroju sądów powszechnych (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 2072 ze zm.).

Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 1762 ze zm.).

Orzecznictwo

Uchwała SN z dnia 25 lutego 1975 r., V KZP 2/74, OSNKW 1975/3–4/33.

Uchwała SN z dnia 6 listopada 2001, III ZP 17/01, z głosem A. Bojańczyka w Przeglądzie Sądowym z 2003 r., nr 3.

Wyrok TK z dnia 22 listopada 2004 r., SK 64/03, OTK-A 2004/10/107.

Wyrok SN z dnia 25 stycznia 2007 r., SNO 73/06, <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia1/SNO%2073-06.pdf>

Wyrok SN z dnia 23 kwietnia 2008 r., V KK 5/08, OSNKW 2008/8/64.

Wyrok SN z dnia 23 kwietnia 2008 r., V KK 5/08, OSNKW 2008/8/64.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 1 kwietnia 2009 r., VI SA/Wa 127/09, Legalis nr 237535.

Wyrok SN z dnia 13 stycznia 2010 r., II PK 174/09, Legalis nr 33655.

Postanowienie SN z dnia 15 maja 2012 r., IV KK 399/11 z głosem S. Kowalskiego, Państwo i Prawo 2014, z. 10.

Wyrok TK z dnia 25 lipca 2012 r., K 14/10, OTK-A 2012/7/83.

Wyrok WSA w Warszawie z dnia 24 marca 2017 r., II SA/Wa 1318/16, Legalis nr 1603214.

Wyrok WSA w Poznaniu z dnia 11 kwietnia 2018 r., I SA/Po 1205/17, Lex nr 2481276.

Wyrok SN z dnia 9 stycznia 2019 r., V KK 427/18, Legalis nr 1860988.

STRESZCZENIE **Pozostawienie należności przypadającej wierzycielowi hipotecznemu na rachunku depozytowym – zagadnienia praktyczne**

Artykuł przedstawia problematykę pozostawienia należności przypadającej wierzycielowi hipotecznemu na rachunku depozytowym Ministra Finansów. W oparciu o przykłady zaczerpnięte z praktyki egzekucyjnej, autor wskazuje na trudności związane z prawidłowym określeniem wysokości wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, która ma zostać ujęta w planie podziału sum uzyskanych przez egzekucję z nieruchomości.

W szczególności omówione zostają kwestie dotyczące charakteru tytułu wykonawczego uprawniającego wierzyciela do otrzymania środków zdeponowanych na rachunku Ministra Finansów. Ze względu na lakoniczność regulacji ustawowej, autor poświęca także sporo uwagi problemom interpretacyjnym wiążącym się z określeniem przepisów właściwych dla złożonego depozytu, zasad jego odbioru oraz likwidacji. W artykule wskazuje się możliwe sposoby postępowania w przypadku przekazania do depozytu Ministra Finansów kwot odpowiadających wierzytelnościom, które już wygasły.

W końcowej części przedstawione zostają skutki złożenia należności przypadającej wierzycielowi hipotecznemu do depozytu Ministra Finansów, w tym m.in. negatywne konsekwencje wynikające z faktu braku umorzenia zobowiązania, na poczet którego nastąpiło złożenie środków do depozytu.

Słowa kluczowe: egzekucja, nieruchomości, wierzytelność, hipoteka, depozyt

SUMMARY **Keeping Receivables Due to a Mortgagee on a Deposit Account – Practical Aspects**

The article presents problems related to keeping a receivable due to a mortgagee on a deposit account of the Minister of Finance. Based on examples from enforcement practice, the author points out difficulties involved in the proper determination of the value of a liability secured with mortgage, which is to be included in a distribution plan of sums recovered from enforcement against real estate.

Issues concerning a type of enforcement title have been described in particular, which entitle a creditor to receive funds deposited on an account of the Minister of Finance. Due to the concision of statutory regulations, the author pays also much attention to problems in interpretation relating to the determination of regulations that apply to a deposit, rules of its reception and liquidation. The article indicates possible procedures for transferring to the deposit of the Minister of Finance of amounts that correspond to liabilities that have already expired. In the final part, effects have been presented of submitting receivables that are due to a mortgagee to the deposit of the Minister of Finance, including but not limited to negative consequences that result from the lack of redemption of liability for which funds have been paid to the deposit.

Keywords: *enforcement, real estate, liability, mortgage, deposit*

Pozostawienie należności przypadającej wierzycielowi hipotecznemu na rachunku depozytowym – zagadnienia praktyczne

1. Wykazanie istnienia oraz wysokości wierzytelności hipotecznej

Zgodnie z art. 947 § 1 pkt 3 k.p.c. w protokole opisu i oszacowania nieruchomości komornik wymienia m.in. stwierdzone prawa i obciążenia. Stosownie zaś do art. 1036 § 1 pkt 3 k.p.c. w podziale sum uzyskanych przez egzekucję z nieruchomości oprócz wierzyciela egzekwującego uczestniczą osoby, które przed zajęciem nieruchomości nabyły na niej prawa stwierdzone w opisie i oszacowaniu.

W orzecznictwie sądowym wskazuje się, że wierzyciel, który przed zajęciem nieruchomości uzyskał na niej hipotekę, stwierdzoną w opisie i oszacowaniu, uczestniczy w podziale sumy uzyskanej w egzekucji z tej nieruchomości bez potrzeby zgłoszenia się i udowodnienia wierzytelności zabezpieczonej tą hipoteką. Nie ulega bowiem wątpliwości, że do praw stwierdzonych w opisie i oszacowaniu, a nabytych przed zajęciem nieruchomości należy – jako prawo rzeczowe

ograniczone – hipoteka. Co za tym idzie, podlega ono uwzględnieniu w planie podziału z urzędu¹.

Powyższe ogólne stwierdzenie wymaga jednak pewnego uzupełnienia. Przede wszystkim wyjaśnienia wymaga, w jaki sposób organ egzekucyjny, a następnie sąd, powinny ustalić istnienie oraz wysokość wierzytelności hipotecznej. Czy wystarczy, że oprą się w tym względzie jedynie na treści wpisu zamieszczonego w dziale IV księgi wieczystej?

Nierzadko okazuje się bowiem, że hipoteka wpisana do księgi wieczystej prowadzonej dla egzekwowanej nieruchomości jest nieaktualna. Innymi słowy, nie istnieje już wierzytelność, która była zabezpieczona tą hipoteką (np. ze względu na jej wcześniejszą spłatę). Hipoteka pozostaje natomiast ciągle widoczna w księdze wieczystej ze względu na brak złożenia wniosku o jej wykreślenie. Przypadki, w których dłużnicy (np. z tytułu umów kredytowych) nie dokonują wykreślenia hipoteki w oparciu o kwit mazalny otrzymany z banku, nie należą do rzadkości.

Autorowi niniejszego artykułu znany jest także przypadek uwzględnienia w planie podziału wierzytelności zabezpieczonej hipoteką łączną, która została zaspokojona w innym postępowaniu egzekucyjnym (prowadzonym z innej nieruchomości obciążonej tą hipoteką). Ze względu na brak wykreślenia hipoteki z księgi wieczystej, mimo prawomocnego planu podziału sporządzonego w toku egzekucji z drugiej nieruchomości obciążonej tą samą hipoteką łączną, wierzytelność została w całości uwzględniona w planie podziału (mimo niebudzącego wątpliwości faktu całkowitego jej zaspokojenia).

Wierzyciele uczestniczący w planie podziału nie mogą w takich przypadkach powoływać się na fakt wygaśnięcia wierzytelności zabezpieczonej hipoteką ze względu na brzmienie art. 1028 § 2 zd. 2 k.p.c., zgodnie z którym w postępowaniu wywołanym wniesieniem zarzutów do planu podziału sąd nie rozpoznaje sporu co do istnienia prawa objętego planem podziału.

¹ Uchwała SN z dnia 30 stycznia 2008 r., III CZP 134/07, OSNC 2009/1/8.

Jak przyjmuje się w orzecznictwie, w sytuacji gdy pojawia się wątpliwość co do tego, czy wierzycielowi uznanemu w planie podziału za uprawnionego rzeczywiście przysługuje taki status, pozostali wierzyciele mogą poza postępowaniem egzekucyjnym wykazywać, że prawo przysługujące takiemu wierzycielowi wygasło bądź w ogóle nie powstało, wytaczając na podstawie art. 189 k.p.c. powództwo o ustalenie nieistnienia prawa objętego planem podziału, z możliwością jego zabezpieczenia (art. 1028 § 4 k.p.c. w zw. z art. 755 § 1 k.p.c.). Przyjęcie takiego rozwiązania wynika z wyodrębnienia postępowania rozpoznawczego i wykonawczego przy założeniu, że drugie z wymienionych stadiów postępowania cywilnego nie ma służyć rozpoznawaniu sporów o prawo, lecz sprawnemu zaspokojeniu wierzyciela. Koncepcja ta jest jasno widoczna zarówno na tle powództwa o ustalenie nieistnienia prawa objętego planem, jak i na tle konstrukcji powództwa przeciwegzekucyjnego (art. 840 k.p.c.)².

W praktyce przeprowadzenie tego rodzaju postępowania wiąże się jednak ze znacznym nakładem pracy ze strony kwestionującego istnienie prawa wierzyciela oraz prowadzi do nadmiernego wydłużenia postępowania egzekucyjnego (biorąc pod uwagę, że spór sądowy o ustalenie istnienia lub nieistnienia prawa może trwać nawet kilka lat). W związku z powyższym sytuacje, w których wierzyciele występują z tego rodzaju roszczeniami, nie są częste.

Brak zakwestionowania istnienia wierzytelności zabezpieczonej hipoteką prowadzi natomiast do uwzględnienia jej w całości w planie podziału. Oczywiście, ze względu na postanowienie art. 1036 § 2 k.p.c., środki przyznane w celu zaspokojenia tej wierzytelności nie podlegają wypłacie do rąk rzekomego wierzyciela, ale są składane do depozytu Ministra Finansów.

Z powyższego depozytu nie mogą być jednak odebrane przez inną osobę niż wierzyciel wskazany w planie podziału – i to dopiero po przedstawieniu przez niego tytułu wykonawczego stwierdzającego istnienie

² *Ibidem*.

wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. Ze względów wskazanych wyżej przedstawienie takiego tytułu nie jest jednak możliwe. W związku z powyższym środki zdeponowane na rachunku Ministra Finansów ulegają z czasem (po upływie 3 lat od dokonania stosownych wezwań) przypadkowi na rzecz Skarbu Państwa.

W rezultacie pogląd, zgodnie z którym wierzytelność zabezpieczona hipoteką podlega w każdym przypadku uwzględnieniu w planie podziału z urzędu, bez konieczności wykazywania jej istnienia, prowadzi do trudnych do zaakceptowania konsekwencji. Rzekoma wierzytelność przysługująca wierzycielowi hipotecznemu podlega bowiem wówczas ujęciu w planie podziału środków uzyskanych z egzekucji, skutkując pokrzywdzeniem pozostałych uczestników postępowania (środki, które mogłyby zostać przekazane na ich rzecz, trafiają na rachunek depozytowy Ministra Finansów).

Podobnie rzecz ma się z określeniem wysokości wierzytelności zabezpieczonej hipoteką. W przeważającej części przypadków wysokość takiej wierzytelności różni się od wysokości samej hipoteki. Wynika to z faktu, że obecna hipoteka umowna zabezpiecza nie tylko należność główną, będącą skutkiem danego stosunku prawnego, ale także należności uboczne, w tym odsetki. Może ona także zabezpieczać należności przyszłe. Co za tym idzie, zasadą jest, że wysokość wpisu hipotecznego nie pokrywa się z wysokością samej wierzytelności. Jeżeli chodzi o należności banków, to już na etapie ustanawiania zabezpieczenia hipotecznego suma hipoteki jest określana na poziomie 150–200% należności głównej. Wierzytelność pierwotnie zabezpieczona hipoteką może także z czasem ulec zmniejszeniu, np. na skutek spłaty części zobowiązania przez dłużnika.

W rezultacie uwzględnienie w planie podziału wierzytelności zabezpieczonej hipoteką w wysokości odpowiadającej sumie wpisu hipotecznego może prowadzić do przyznania wierzycielowi hipotecznemu wierzytelności wyższej niż należna. Oczywiście również w takim przypadku, biorąc pod uwagę brzmienie art. 1036 § 2 k.p.c., wierzyciel ten

nie może liczyć na wypłatę całej kwoty przyznanej mu w planie podziału, a jedynie tej jej części, która zostanie stwierdzona tytułem wykonawczym.

Co do pozostałej kwoty pojawia się jednak problem podobny do tego, z którym mamy do czynienia w przypadku ujęcia w planie podziału wierzytelności nieistniejącej. Wierzytelność taka podlega przyznaniu na rzecz wierzyciela hipotecznego, w oparciu o wpis widniejący w księdze wieczystej, a jedynie sama wypłata zostaje uzależniona od przedstawienia tytułu wykonawczego.

Tytuł taki nie może jednak zostać przedstawiony przez wierzyciela hipotecznego ze względu na brak odpowiedniej podstawy prawnej (wysokość wierzytelności zabezpieczonej hipoteką jest niższa od wysokości wpisu hipotecznego).

Zauważenia wymaga, że tego rodzaju problemy powstają najczęściej w sytuacji, gdy wierzyciel hipoteczny nie uczestniczy w prowadzonym postępowaniu egzekucyjnym w charakterze wierzyciela egzekwującego. Jeżeli bowiem złożył on wniosek o wszczęcie egzekucji, to zasadą będzie ustalenie wysokości przysługującej mu wierzytelności hipotecznej w oparciu o przedstawiony tytuł wykonawczy. Innymi słowy, komornik będzie w takim przypadku uwzględniał w planie podziału jedynie tę część wierzytelności (prawa), która została stwierdzona tytułem wykonawczym. Nie powstanie wówczas rozbieżność między wysokością wpisu hipotecznego a wysokością wierzytelności zabezpieczonej takim wpisem.

W ocenie autora niniejszego artykułu podobny tryb postępowania komornik powinien przyjąć także w odniesieniu do wierzyciela hipotecznego, który nie występuje w sprawie w charakterze wierzyciela egzekwującego, a jedynie uczestnika postępowania, i który zgłosi się do sprawy, przedstawiając tytuł wykonawczy. Kierując się wykładnią *a fortiori* art. 1036 § 2 k.p.c., należałoby uznać, że skoro wypłata środków na rzecz wierzyciela hipotecznego może nastąpić tylko w takim zakresie, jaki wynika z tytułu wykonawczego, to tym bardziej uwzględnienie jego należności w planie podziału również powinno nastąpić jedynie do wysokości wynikającej

z tego tytułu (nie wyższej jednak niż wysokość wpisu hipotecznego). Oznacza to, że w przypadku przedstawienia przez wierzyciela hipotecznego, niebędącego wierzycielem egzekwującym, tytułu wykonawczego, jego należność powinna zostać uwzględniona w planie podziału jedynie do wysokości wynikającej z tytułu (przy uwzględnieniu wysokości wpisu). W przeciwnym razie doszlibyśmy bowiem do wniosku, że również w takim przypadku komornik powinien uwzględnić w planie podziału wysokość wierzytelności odpowiadającą wysokości wpisu hipotecznego mimo przedstawienia dokumentu (tytułu wykonawczego), z którego wynikałoby, że wierzytelność ta jest niższa. Tego rodzaju wykładnię, jako nieracjonalną, należy odrzucić.

Na przeszkodzie do przyjęcia zaproponowanego wyżej sposobu postępowania nie powinny w szczególności stać przepisy art. 1036 § 1 pkt 3 k.p.c. oraz art. 947 § 1 pkt 3 k.p.c. Przez stwierdzone obciążenie nieruchomości należy bowiem rozumieć nie tyle sam wpis hipoteczny, co wpis powiązany z zabezpieczoną nim wierzytelnością, która wyznacza zakres odpowiedzialności właściciela nieruchomości (art. 65 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece). Jest to skutek akcesoryjnego charakteru hipoteki. W istocie hipoteka obciąża bowiem daną nieruchomość tylko w takim zakresie, jaki wynika z zabezpieczonej nią wierzytelności (do wysokości wpisu). Jeżeli np. dana hipoteka do kwoty 300 000 zł zabezpiecza wierzytelność pieniężną w wysokości 50 000 zł, to rzeczywiste obciążenie nieruchomości odpowiada kwocie 50 000 zł (a nie 300 000 zł).

Do rozważenia pozostaje natomiast, w jaki sposób komornik powinien postąpić w razie nieprzedstawienia przez wierzyciela hipotecznego, będącego uczestnikiem postępowania, tytułu wykonawczego. Czy w takim przypadku komornik może opierać się na samym oświadczeniu podmiotu ujawnionego w księdze wieczystej, np. o nieprzysługiwaniu mu wierzytelności zabezpieczonej hipoteką? W ocenie autora niniejszego artykułu, jeżeli tego rodzaju oświadczenie zostałoby złożone w sposób wyraźny i nie budziłoby wątpliwości co do swojej autentyczności

oraz wiarygodności, należałoby uznać je za wiążące. Nie ma bowiem racjonalnych podstaw do odmowy przyznania uczestnikowi postępowania prawa do złożenia oświadczenia o braku podstaw do uczestniczenia przez niego w planie podziału (zgodnie z zasadą *volenti non fit iniuria*³).

Podobnie należałoby traktować sytuacje, w których wierzyciel oświadcza o przysługiwaniu mu wierzytelności hipotecznej w rozmiarze mniejszym niż by to wynikało z wysokości wpisu hipotecznego.

Wskazany wyżej sposób postępowania pozwoliłby na zabezpieczenie interesów innych wierzycieli uczestniczących w postępowaniu egzekucyjnym. Prawo z tytułu wygasłej hipoteki nie zostałoby wówczas uwzględnione w planie podziału, co skutkowałoby przyznaniem wyższej kwoty pozostałym uczestnikom postępowania. Zostaliby oni jednocześnie zwolnieni z obowiązku pozywania rzekomego wierzyciela hipotecznego w trybie art. 189 k.p.c. o ustalenie nieistnienia przysługującego mu prawa, a także wnoszenia o wstrzymanie wykonania planu podziału (art. 1028 § 4 k.p.c.).

Po zakończeniu postępowania egzekucyjnego wygasła hipoteka została by ostatecznie wykreślona z księgi wieczystej (art. 1003 k.p.c.).

W przypadku gdyby wierzyciel hipoteczny nie złożył żadnego oświadczenia co do wysokości przysługującej mu wierzytelności, zasadne byłoby natomiast uwzględnienie jej w planie podziału w wysokości odpowiadającej sumie wpisu hipotecznego (nie da się bowiem wykluczyć, że wierzytelność ta okazałaby się wyższa lub równa sumie hipoteki).

2. Tytuł wykonawczy stwierdzający wierzytelność hipoteczną

Zgodnie z art. 1036 § 2 k.p.c., jeżeli wierzytelność hipoteczna nie jest stwierdzona tytułem wykonawczym, należność przypadającą wierzycielowi hipotecznemu pozostawia się na rachunku depozytowym Ministra Finansów.

³ „Chcącemu nie dzieje się krzywda”.

Ustawodawca nie precyzuje, przeciwko komu powinien być wystawiony tytuł wykonawczy, będący podstawą dokonania wypłaty na rzecz wierzyciela. W piśmiennictwie wyrażono słuszny pogląd, zgodnie z którym dokumentem takim jest tytuł wykonawczy wydany przeciwko dłużnikowi egzekwowanemu (właścicielowi nieruchomości obciążonej). Wystarczający do wypłaty nie jest natomiast tytuł wykonawczy wydany przeciwko dłużnikowi zabezpieczonej hipoteką wierzytelności, gdyż zakres odpowiedzialności dłużnika osobistego i właściciela nieruchomości obciążonej hipoteką może się różnić⁴.

Należy zauważyć, że uzyskanie przez wierzyciela tytułu wykonawczego przeciwko właścicielowi nieruchomości (dłużnikowi rzeczowemu) może okazać się w niektórych przypadkach utrudnione. Będzie to dotyczyło zwłaszcza sytuacji, kiedy dłużnik osobisty, względem którego uzyskano już tytuł wykonawczy, przeniesie własność nieruchomości na osobę trzecią (nierzadko w celu ubezszkutenienia egzekucji). W uchwale Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2016 r.⁵ wskazano, że tytułowi egzekucyjnemu zasądzającemu należność od dłużnika osobistego można nadać klauzulę wykonalności przeciwko nabywcy nieruchomości obciążonej hipoteką zabezpieczającą zasądzoną wierzytelność (art. 788 § 1 k.p.c.), jeżeli tytuł egzekucyjny obejmuje obowiązek zbywcy wynikający ze stosunku prawnego hipoteki. Uzasadniając przedstawiony pogląd Sąd Najwyższy wskazał m.in., że: „Zajęte stanowisko ogranicza w istocie zastosowanie art. 788 § 1 k.p.c. w razie zbycia nieruchomości obciążonej hipoteką. Z wyjątkiem sytuacji, w której z treści orzeczenia uwzględniającego powództwo będzie wynikać wzmianka przewidziana w art. 319 k.p.c., względnie orzeczenie to zostanie wydane przeciwko osobie ponoszącej wyłącznie odpowiedzialność rzeczową, warunek, aby w postępowaniu klauzulowym było możliwe ustalenie, że tytuł obejmuje obowiązek zbywcy wynikający z hipoteki, będzie

⁴ J. Pisuliński, *Odpowiedzialność dłużnika rzeczowego po wygaśnięciu hipoteki*, PPC 2021, nr 1, s. 101–109.

⁵ Uchwała SN z dnia 8 grudnia 2016 r., III CZP 81/16, OSNC 2017/9/96.

z reguły stał na przeszkodzie uwzględnieniu wniosku o nadanie klauzuli wykonalności przeciwko nabywcy nieruchomości”⁶.

A zatem w przypadku gdy w tytule uzyskanym przez wierzyciela brak jest wzmianki o tym, że pozwany odpowiada również z tytułu ustanowionej hipoteki, wierzyciel nie będzie mógł uzyskać tytułu wykonawczego przeciwko aktualnemu właścicielowi nieruchomości w trybie art. 788 § 1 k.p.c. (tj. w postępowaniu klauzulowym). W takiej sytuacji konieczne będzie wystąpienie z kolejnym pozwem o zapłatę, tym razem skierowanym przeciwko właścicielowi nieruchomości.

Przypadki takie z pewnością nie będą rzadkie, biorąc pod uwagę, że w standardowych sprawach o zapłatę należności zabezpieczonej hipoteką sąd zasądza jedynie na rzecz powoda określoną kwotę pieniężną, nie wspominając o fakcie zabezpieczenia należności hipoteką (w sentencji orzeczenia wskazuje się jedynie na obowiązek zapłaty, bez odniesienia do wzmianki wynikającej z art. 319 k.p.c.; na marginesie, biorąc pod uwagę brzmienie cytowanego artykułu, uczynienie tego rodzaju wzmianki w orzeczeniu zapadłym w sprawie przeciwko dłużnikowi osobistemu nie jest możliwe, gdyż nie ponosi on odpowiedzialności z określonych przedmiotów majątkowych, ale odpowiada wobec powoda całym swoim majątkiem).

Pewne problemy praktyczne może stwarzać ustalenie, czy dany tytuł wykonawczy faktycznie „stwierdza wierzytelność hipoteczną”. W szczególności może to dotyczyć orzeczeń sądowych, w których sentencji nie zostaną zawarte informacje o sposobie zabezpieczenia zasądzonej należności. W takim przypadku za całkowicie uzasadnione należałoby uznać odwołanie się do treści uzasadnienia danego orzeczenia, z którego powinna wynikać podstawa prawna oraz faktyczna zasądzonego świadczenia. Podstawę taką może np. stanowić umowa kredytu. Organ egzekucyjny, dysponujący wiedzą o dacie zawarcia konkretnej umowy, jej numerze oraz treści wpisu w dziale IV księgi wieczystej, powinien

⁶ *Ibidem*.

bez większych trudności ustalić, czy wierzytelność stwierdzona tytułem wykonawczym była zabezpieczona hipoteką na egzekwowanej nieruchomości (a co za tym idzie, czy jest wierzytelnością hipoteczną).

W przypadku gdyby metoda ta okazała się zawodna, zasadne stałoby się wystąpienie do sądu, który wydał dane orzeczenie, o jego wykładnię (art. 352 k.p.c.).

3. Przepisy właściwe dla depozytu

W orzecznictwie sądowym wskazuje się, że do depozytu określonego w art. 1036 § 2 k.p.c. nie stosuje się przepisów o postępowaniu depozytowym (art. 692–693²² k.p.c.)⁷.

Uzasadniając powyższe stanowisko, podnosi się, że przepisy o postępowaniu depozytowym łączą się ściśle z przepisami prawa materialnego, które przewidują złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego jako swoisty substytut wykonania zobowiązania przez dłużnika. Z przepisów art. 692–693¹⁰ k.p.c. wynika, że z wnioskiem o zezwolenie na złożenie przedmiotu świadczenia może wystąpić dłużnik, a nie inny podmiot. Chodzi też tutaj o złożenie do depozytu przedmiotu świadczenia, czyli takiego przedmiotu, który jest objęty świadczeniem dłużnika. Świadczenie dłużnika stanowi przedmiot zobowiązania cywilnoprawnego, a więc zobowiązania istniejącego między wierzycielem a dłużnikiem. Przepisy prawa materialnego pozwalające dłużnikowi na wystąpienie z wnioskiem o złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego znajdują się zarówno w Kodeksie cywilnym (np. art. 463 k.c., art. 467 k.c., art. 486 k.c.), jak i w ustawach szczególnych. Przepisy te przewidują wypadki, w których to dłużnik jest uprawniony do złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego, a realizacja tego uprawnienia łączy się ściśle ze spełnieniem świadczenia w ramach

⁷ Postanowienie SO w Gliwicach z dnia 20 czerwca 2017 r., III Ca 628/17, Lex nr 2389194; postanowienie SO w Sieradzu z dnia 10 lutego 2016 r., I Ca 20/16, Lex nr 2004643.

oznaczonego stosunku zobowiązaniowego. Materialnoprawne skutki złożenia przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego reguluje przepis art. 470 k.c., który stanowi, że ważne złożenie do depozytu sądowego ma takie same skutki jak spełnienie świadczenia i zobowiązuje wierzyciela do zwrotu dłużnikowi kosztów złożenia. Wpłacając pieniądze na sądowy rachunek depozytowy, licytant nie działa jako dłużnik ani też nie działa w imieniu dłużnika, ale jako strona postępowania egzekucyjnego⁸.

Powyższy pogląd znajduje także swoje uzasadnienie w treści uchwały Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 1986 r.⁹, w której przesądzono, że przepisy o postępowaniu depozytowym nie mają zastosowania do stanów faktycznych unormowanych przepisami postępowania egzekucyjnego, w tym m.in. do art. 1024 § 1 pkt 4 k.p.c. w zw. z art. 1032 k.p.c., gdzie przewidziano możliwość pozostawienia sumy przyznanej wierzycielowi w depozycie ze względu na brak przedstawienia przez niego tytułu wykonawczego.

Treść przepisu art. 1036 § 2 k.p.c. jest zbliżona do art. 1032 k.p.c., więc wydaje się, że wnioski płynące ze wskazanej uchwały powinny znaleźć zastosowanie także w odniesieniu do depozytu składanego w związku z brakiem przedstawienia przez wierzyciela hipotecznego tytułu wykonawczego.

4. Złożenie należności przypadającej wierzycielowi hipotecznemu na rachunek depozytowy Ministra Finansów

Powyższe oznacza m.in., że złożenie wskazanej kwoty do depozytu Ministra Finansów jest czynnością techniczno-biurową, niewymagającą uzyskania zezwolenia sądu (choć następuje ono oczywiście w związku z wykonaniem planu podziału zatwierdzonego przez sąd).

⁸ *Ibidem*.

⁹ Uchwała SN z dnia 5 grudnia 1986 r., III CZP 62/86, OSNC 1987/10/146.

5. Wydanie środków z depozytu

Przepisy nie rozstrzygają, w jaki sposób powinno nastąpić odebranie przez wierzyciela kwoty złożonej do depozytu Ministra Finansów.

W orzecznictwie wskazuje się, że wniosek dotyczący przedmiotu złożonego do depozytu w toku postępowania egzekucyjnego, w tym wniosek o jego wydanie, winien być złożony i rozpoznany w trybie tego postępowania¹⁰.

Wydaje się, że organem właściwym do rozpoznania takiego wniosku powinien być zatem sąd, w którego okręgu była prowadzona egzekucja z nieruchomości (jako organ, który dokonał zatwierdzenia planu podziału). Kwestia ta nie została jednak w sposób wyraźny uregulowana w przepisach prawa i może wywoływać wątpliwości (alternatywnie wniosek tego rodzaju mógłby rozpoznać komornik).

W orzecznictwie sądowym wyrażono budzący kontrowersje pogląd, zgodnie z którym „z przepisu art. 1036 § 2 k.p.c. nie wynika wprost warunek przedłożenia tytułu wykonawczego jako jedyne dopuszczalne dowodu istnienia wysokości wierzytelności. Przepis ten nie reguluje kwestii wypłaty kwot złożonych do depozytu sądowego. Wskazuje jedynie, że w sytuacji gdy wierzytelność hipoteczna nie jest stwierdzona tytułem wykonawczym, należność przypadającą wierzycielowi hipotecznemu pozostawia się na rachunku depozytowym sądu”¹¹.

W uzasadnieniu cytowanego orzeczenia wskazano m.in., że wypłata środków zdeponowanych na rachunku Ministra Finansów na rzecz wierzyciela może nastąpić na podstawie oświadczenia wierzyciela co do istnienia wierzytelności oraz jej wysokości.

Pogląd ten został poddany przekonującej krytyce, w której podniesiono, że jego przyjęcie stawiałoby pod znakiem zapytania cel pozostawienia opisanej należności na rachunku depozytowym Ministra

¹⁰ Postanowienie SO w Gliwicach z dnia 20 czerwca 2017 r., III Ca 628/17, Lex nr 2389194.

¹¹ Wyrok SA w Gdańsku z dnia 12 lutego 2015 r., I ACa 759/14, Lex nr 1842291.

Finansów¹². Skoro bowiem ustawodawca uzależnił dokonanie wypłaty kwoty przyznanej wierzycielowi w planie podziału od przedstawienia przez niego tytułu wykonawczego, to tym bardziej przyjąć należy, że tytuł taki jest konieczny przy dokonywaniu wypłaty z depozytu Ministra Finansów.

W ocenie autora niniejszego artykułu podstawą do odbioru przez wierzyciela środków przyznanych mu w planie podziału powinien być tytuł wykonawczy stwierdzający wierzytelność hipoteczną. Za niewystarczające należy natomiast uznać posłużenie się w tym celu dokumentem prywatnym, w tym wyciągiem z ksiąg rachunkowych banku, lub innym niż tytuł wykonawczy dokumentem urzędowym¹³.

Jak wskazuje się trafnie w piśmiennictwie, wierzyciel hipoteczny powinien mieć możliwość uzyskania tytułu wykonawczego stwierdzającego wierzytelność hipoteczną także po wykreśleniu hipoteki z księgi wieczystej w związku z zakończeniem postępowania egzekucyjnego¹⁴.

Zdecydowanie bardziej problematyczna jest natomiast sytuacja, gdy wierzytelność, na poczet której złożono środki do depozytu, nie istnieje (względnie wygasła już po sporządzeniu planu podziału). W takim przypadku wierzyciel hipoteczny, któremu przyznano daną kwotę, nie może jej już odebrać z depozytu ze względu na brak legitymacji (niemożliwość przedstawienia tytułu wykonawczego).

Zdeponowana na rachunku Ministra Finansów kwota powinna wówczas przypaść w udziale pozostałym wierzycielom uczestniczącym w planie podziału. Niestety, żaden z przepisów prawa nie określa, w jaki sposób miałyby nastąpić ustalenie kręgu osób uprawnionych do otrzymania takiej wypłaty.

W piśmiennictwie prawniczym postuluje się jedno z dwóch rozwiązań. Po pierwsze, możliwe jest zamieszczenie w planie podziału tzw. podziału warunkowego, który zawiera podział sumy uzyskanej z egzekucji

¹² A. Barańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, art. 1036, teza 11.

¹³ Podobnie: J. Pisuliński, *op. cit.*, s. 101–109.

¹⁴ *Ibidem*.

w przypadku braku podstaw do zaspokojenia się przez wierzyciela z przedmiotu zabezpieczenia. Zaletą omawianego rozwiązania jest dokonanie podziału sumy uzyskanej z egzekucji w jednym planie podziału, bez potrzeby sporządzania dodatkowych planów podziału. Po drugie, możliwe jest sporządzenie kolejnego planu podziału sumy uzyskanej z egzekucji obejmującej pozostawioną na rachunku depozytowym sumę po ustaleniu, iż niespełnione zostały warunki uprawniające wierzyciela do zaspokojenia z przedmiotu zabezpieczenia¹⁵.

Odnosząc się aprobowano do zaproponowanych wyżej rozwiązań, należałoby uzupełniając dodać, że podstawą do ustalenia nieistnienia wierzytelności zabezpieczonej hipoteką, na poczet której nastąpiło złożenie środków do depozytu, powinno być orzeczenie sądu wydane w trybie art. 189 k.p.c. (mając na uwadze umieszczenie już danej wierzytelności w prawomocnym planie podziału¹⁶).

Co istotne, przy sporządzaniu warunkowego lub kolejnego planu podziału należałoby pamiętać, że powinien on odzwierciedlać treść pierwotnego planu z tą różnicą, iż nie zostanie w nim uwzględniona hipoteka, na którą wydzielono należność podlegającą podziałowi. Nie dopuszczalny będzie w takim przypadku podział tej sumy według przepisów o podziale sumy uzyskanej z egzekucji z wierzytelności. Chodzi bowiem o to, że w przypadku gdy na skutek wydzielenia sumy nie został zaspokojony wierzyciel hipoteczny, którego hipoteka korzystała z dalszego pierwszeństwa, w kolejnym podziale ta suma musi przypadać niezaspokojonemu wierzycielowi hipotecznemu, co jest niemożliwe w sytuacji podziału sumy według przepisów o podziale sumy uzyskanej z egzekucji z wierzytelności¹⁷.

¹⁵ Z. Woźniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012, art. 1036, teza 7.

¹⁶ Natomiast do czasu sporządzenia planu podziału możliwe byłoby złożenie przez wierzyciela hipotecznego oświadczenia o braku podstaw do uczestniczenia przez niego w planie podziału (ze względu na wcześniejsze wygaśnięcie hipoteki).

¹⁷ Z. Woźniak, *op. cit.*, art. 1036, teza 7.

Niewątpliwym błędem popełnianym w takich przypadkach przez organy egzekucyjne jest traktowanie kwoty zwolnionej z rachunku depozytowego jako należności przysługującej dłużnikowi (właścicielowi nieruchomości), podlegającej zajęciu na zasadach ogólnych (jako wierzytelności pieniężnej). W wyniku tego rodzaju postępowania dochodzi bowiem do pokrzywdzenia wierzycieli hipotecznych, którzy brali udział w postępowaniu egzekucyjnym z nieruchomości. W sytuacji, w której dokonuje się na ich rzecz zajęcia danej wierzytelności w trybie art. 895 i nast. k.p.c., nie korzystają już oni z uprzywilejowania wynikającego z faktu zabezpieczenia ich należności hipoteką. W konsekwencji wierzyciele tacy zostają zaspokojeni zgodnie z zasadą proporcjonalności, tj. proporcjonalnie do wysokości dochodzonej przez nich wierzytelności, a nie zgodnie z zasadą pierwszeństwa, tj. stosownie do miejsca, które zajmowała ich hipoteka w księdze wieczystej (por. art. 1026 § 1 k.p.c.).

Przyznana kwota okazuje się zatem niższa od tej, która przypadła by im w razie sporządzenia uzupełniającego planu podziału (lub w przypadku, gdyby nieistniejąca wierzytelność hipoteczna nie została w ogóle uwzględniona w pierwotnym planie podziału).

6. Likwidacja depozytu

Do depozytu Ministra Finansów, o którym mowa w art. 1036 § 2 k.p.c., stosuje się przepisy ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów¹⁸. Oznacza to, że likwidacja tego rodzaju depozytu następuje z mocy prawa w razie niepodjęcia go przez uprawnionego, mimo upływu terminu do odbioru depozytu (art. 4 ust. 1). Termin do odbioru depozytu wynosi 3 lata od dnia doręczenia wezwania do odbioru uprawnionemu lub wezwania, o którym mowa w art. 6 ust. 5 (art. 4 ust. 2) przywołanej ustawy. W przypadku braku możliwości doręczenia wezwania do odbioru depozytu lub nieustalenia uprawnionego,

¹⁸ Wyrok SO w Sieradzu z dnia 27 października 2016 r., I C 157/16, Lex nr 2153248.

przechowujący depozyt jest obowiązany dokonać wezwania poprzez jego wywieszenie na tablicy informacyjnej w swojej siedzibie na okres 6 miesięcy. Jeżeli szacunkowa wartość depozytu przekracza kwotę 5 000 zł, przechowujący depozyt zamieszcza również ogłoszenie w dzienniku po czytym w danej miejscowości lub w Biuletynie Informacji Publicznej (art. 6 ust. 5). Likwidację niepodjętego depozytu stwierdza sąd na wniosek przechowującego depozyt (art. 9 ust. 1). Jeżeli przechowującym depozyt jest sąd, likwidację niepodjętego depozytu sąd stwierdza z urzędu (art. 9 ust. 2).

7. Skutki złożenia do depozytu

Wobec braku szczególnego przepisu, a także biorąc pod uwagę procesowy charakter depozytu wskazanego w art. 1036 § 2 k.p.c., przyjąć należy, że złożenie sumy odpowiadającej wysokości wierzytelności hipotecznej do depozytu Ministra Finansów nie skutkuje wygaśnięciem zobowiązania zabezpieczonego hipoteką.

W orzecznictwie sądowym zasadnie zwraca się uwagę na rozróżnienie między dwoma grupami depozytów: składanych jako przedmiot świadczenia w celu zwolnienia się z wykonania zobowiązania oraz składanych i pozostawianych wskutek potrzeb i dla celów postępowania egzekucyjnego¹⁹. Wskazuje się przy tym, że o ile złożenie przedmiotu do depozytu za zgodą sądu powoduje skutek w postaci spełnienia świadczenia, to dokonywane w toku postępowania zabezpieczającego (odpowiednio także egzekucyjnego – przyp. aut.) takiego skutku nie odnosi²⁰.

W sprawach o wydanie środków pieniężnych złożonych do depozytu w trybie art. 1036 § 2 k.p.c. zauważano, że stanowią one pieniądze przyznane w planie podziału sumy uzyskanej z egzekucji wierzycielowi, a nie złożone do depozytu przez dłużnika. Pieniądze te to kwota, która nie podlega natychmiastowemu wydaniu uprawnionemu wierzycielowi

¹⁹ Uchwała SN z dnia 5 grudnia 1986 r., III CZP 62/86, OSNC 1987/10/146.

²⁰ Postanowienie SR w Gdyni z dnia 16 września 2019 r., I C 205/18, Lex nr 3051559.

i z tego powodu zostaje złożona na rachunek depozytowy w trybie przepisów o charakterze wyłącznie procesowym, a nie pieniądze, które zostały złożone do depozytu w trybie materialnoprawnym, ze skutkiem polegającym na zwolnieniu się dłużnika ze zobowiązania²¹.

Aprobowując wskazany wyżej pogląd co do skutków złożenia należności przypadającej wierzycielowi hipotecznemu do depozytu Ministra Finansów, zauważyć należy, że aktualny stan prawny kształtuje w sposób bardzo niekorzystny sytuację prawną dłużnika, względem którego przeprowadzono egzekucję z nieruchomości. Pomimo bowiem zlicytowania należnej do niego nieruchomości, a także sporządzenia odpowiedniego planu podziału, w dalszym ciągu może on pozostawać dłużnikiem z tytułu wierzytelności hipotecznej. Jest tak m.in. w przypadkach, gdy wierzytelność zabezpieczona hipoteką zostaje przyznana w planie podziału wierzycielowi hipotecznemu, który nie odbiera jej z depozytu Ministra Finansów. Wobec braku wyraźnego przepisu ustawowego (takiego jak art. 470 k.c.), brak jest wówczas podstaw do przyjęcia, że dochodzona przez wierzyciela hipotecznego należność uległa umorzeniu. W rezultacie od wierzytelności takiej dalej mogą być np. naliczane odsetki. Nie jest także wykluczone podjęcie przez wierzyciela, w celu jej zaspokojenia, egzekucji z innych składników majątkowych należących do dłużnika (np. z ruchomości, rachunku bankowego). W najgorszym zaś razie możliwy jest nawet przypadek zdeponowanej kwoty na rzecz Skarbu Państwa (mimo braku umorzenia zobowiązania dłużnika dochodzonego w postępowaniu egzekucyjnym z nieruchomości)²².

Czy dłużnik może domagać się w takim przypadku odszkodowania? A jeżeli tak, to od kogo? Na te pytania przepisy k.p.c. nie udzielają jednoznacznej odpowiedzi.

Co warte zauważania, art. 1036 § 2 k.p.c., w odróżnieniu od art. 1032 § 2 k.p.c., nie przewiduje maksymalnego terminu, w ciągu którego wie-

²¹ Postanowienie SO w Gliwicach z dnia 20 czerwca 2017 r., III Ca 628/17, Lex nr 2389194.

²² Por. art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o likwidacji niepodjętych depozytów.

rzyciel powinien wystąpić z powództwem o zasądzenie wierzytelności hipotecznej (zgodnie z art. 1032 § 2 k.p.c., jeżeli w ciągu miesiąca po uprawomocnieniu się planu podziału wierzyciel niemający tytułu wykonawczego nie przedstawi dowodu wytoczenia powództwa o zasądzenie mu roszczenia, traci prawo do sumy pozostającej w depozycie; wydaje się, że regulacja ta nie znajduje zastosowania do wierzyciela hipotecznego ze względu przepis szczególnie, jakim jest art. 1036 § 2 k.p.c.).

Stan niepewności prawnej związanej z brakiem przedstawienia przez wierzyciela tytułu wykonawczego może zatem trwać przez dłuższy okres, a dłużnik nie dysponuje narzędziami pozwalającymi mu na „przymuszenie” wierzyciela do odbioru kwoty przekazanej do depozytu Ministra Finansów. Co więcej, z przepisu art. 1036 § 2 k.p.c. nie wynika nawet, aby wierzyciel był zobowiązany do odbioru takiej kwoty (art. 1036 § 2 k.p.c. przewiduje jedynie, że jeżeli wierzyciel nie przedstawi tytułu wykonawczego stwierdzającego wierzytelność hipoteczną, to przypadające mu w planie podziału środki zostaną przekazane do depozytu Ministra Finansów, nie wyznacza natomiast żadnej sankcji związanej z brakiem ich odbioru z depozytu przez wierzyciela).

Przepisy nie wyjaśniają także, co w sytuacji, gdy brak było podstaw prawnych do przekazania danej kwoty do depozytu Ministra Finansów (np. z tego względu, że hipoteka, na poczet której nastąpiła wpłata, była już nieaktualna). Niewątpliwie sytuacja taka prowadzi do pokrzywdzenia dłużnika, gdyż środki, które zostały przekazane do depozytu, mogłyby posłużyć zaspokojeniu innych wierzycieli (ewentualnie mógłby je otrzymać sam dłużnik).

Mając wszystko powyższe na uwadze, *de lege ferenda* należałoby postulować jak najszybsze, szczegółowe uregulowanie tych kwestii przez ustawodawcę.

Michał Mikołajczak, radca prawny

Literatura przedmiotu

- A. Barańska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Tom II. Komentarz. Art. 730–1217*, pod red. J. Jankowskiego, Warszawa 2019, wyd. 3.
- J. Pisuliński, *Odpowiedzialność dłużnika rzeczowego po wygaśnięciu hipoteki*, PPC 2021/1.
- Z. Woźniak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, pod red. J. Gołaczyńskiego, Warszawa 2012.

Akty prawne

- Kodeks postępowania cywilnego z dnia 17 listopada 1964 r., t.j. z dnia 17 września 2021 r. (Dz.U. z 2021 r., poz. 1805 ze zm.).
- Ustawa o likwidacji niepodjętych depozytów z dnia 18 października 2006 r. (Dz.U. Nr 208, poz. 1537 ze zm.).

Orzecznictwo

- Uchwała SN z dnia 5 grudnia 1986 r., III CZP 62/86, OSNC 1987/10/146.
- Uchwała SN z dnia 30 stycznia 2008 r., III CZP 134/07, OSNC 2009/1/8.
- Wyrok SA w Gdańsku z dnia 12 lutego 2015 r., I ACa 759/14, Lex nr 1842291.
- Postanowienie SO w Sieradzu z dnia 10 lutego 2016 r., I Ca 20/16, Lex nr 2004643.
- Postanowienie SO w Gliwicach z dnia 20 czerwca 2017 r., III Ca 628/17, Lex nr 2389194.
- Postanowienie SR w Gdyni z dnia 16 września 2019 r., I C 205/18, Lex nr 3051559.

STRESZCZENIE **Swoboda świadczenia usług i swoboda przedsiębiorczości a zawód komornika sądowego**

W opracowaniu podjęto problematykę możliwości zastosowania unijnej swobody świadczenia usług i swobody przedsiębiorczości w odniesieniu do komorników sądowych. Mając na uwadze charakter prawny zawodu komornika, dokonano analizy unijnych podstaw prawnych – zarówno prawa pierwotnego, jak i prawa wtórnego. Posiłkując się orzecznictwem Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej oraz wypracowanym w tym zakresie znacznym postępem w stosunku do notariuszy, wraz z uwzględnieniem występujących na przestrzeni lat sprzecznych głosów doktryny, podjęto próbę oceny zawodu komornika sądowego w świetle swobody świadczenia usług oraz swobody przedsiębiorczości.

Słowa kluczowe: *swoboda świadczenia usług, swoboda przedsiębiorczości, komornik sądowy*

SUMMARY **Freedom to Provide Services and Freedom of Establishment and the Profession of Court Bailiff**

The article deals with the issue of the possibility of applying the freedom to provide services and the freedom of establishment to court bailiffs. The author, taking into account the legal nature of the profession of bailiff, analyzes the EU legal bases – both primary law and secondary law. Using the jurisprudence of the Court of Justice of the European Union and the significant progress achieved in this regard in relation to notaries, and including the contradictory opinions of the doctrine that have occurred over the years, the author attempts to assess the profession of court bailiff in the light of freedom to provide services and freedom of establishment.

Keywords: *freedom to provide services, freedom of establishment, court bailiff*

Swoboda świadczenia usług i swoboda przedsiębiorczości a zawód komornika sądowego

1. Charakterystyka zawodu komornika sądowego w Unii Europejskiej

Zawód komornika sądowego, jak zresztą wiele zawodów z różnych dziedzin, jest regulowany odmiennie w poszczególnych państwach członkowskich Unii Europejskiej. Jednak w przypadku komorników sądowych te różnice można określić jako fundamentalne. Przyjmując bowiem polską perspektywę, dla przykładu warto wskazać na uregulowanie tego zawodu w Bułgarii, Hiszpanii i Słowacji. W Bułgarii występują dwa rodzaje organów egzekucyjnych. Są to komornicy państwowi, znani polskiemu porządkowi prawnemu, i komornicy prywatni, powołani do prowadzenia egzekucji wierzytelności prywatnych¹. W Hiszpanii natomiast zawód komornika w zasadzie nie funkcjonuje, ponieważ hiszpańska konstytucja przewiduje, że organami właściwymi w zakresie wykonywania wyroków są sędziowie i sądy².

¹ Europejska sieć sądowa (w sprawach cywilnych i handlowych), *Jak doprowadzić do wykonania orzeczenia. Bułgaria* (online:) https://e-justice.europa.eu/content_procedures_for_enforcing_a_judgment-52-bg-pl.do?member=1 (dostęp: 30.12.2021).

² Art. 117 ust. 3 Konstytucji Hiszpanii z dnia 27 grudnia 1978 r., „Boletín Oficial del Estado”, nr 311 z dnia 29 grudnia 1978 r.

Tym samym, to sędziowie nie tylko monitorują prawidłowość postępowania egzekucyjnego, ale także, a może przede wszystkim to sędzia na wniosek wierzyciela wszczyna postępowanie na podstawie nakazu egzekucji wydanego w formie postanowienia, po zbadaniu tytułu wykonawczego przedłożonego przez tego wierzyciela. Za dokonywanie określonych czynności egzekucyjnych, takich jak na przykład zajęcie danego składnika majątku dłużnika, odpowiedzialni są sekretarze sądowi³. W przypadku Słowacji wykonywanie zawodu komornika jest jeszcze bardziej związane z wymiarem sprawiedliwości, bowiem to właściwy słowacki sąd samodzielnie przydziela sprawy w drodze zezwolenia na wszczęcie egzekucji poszczególnym komornikom wybranym losowo z wykorzystaniem technologii i oprogramowania zatwierdzonych przez ministerstwo, tak aby uniemożliwić wpływanie na przydział spraw i zapewnić równomierne obciążenie pracą⁴. Już tylko na podstawie kilku wskazanych wyżej przykładów można postawić tezę, że w takiej sytuacji trudno jest mówić o jednolitym uregulowaniu zawodu komornika sądowego w ramach Unii Europejskiej, tak aby móc stosować wszystkie regulacje automatycznie do każdego organu o takiej nazwie w każdym państwie członkowskim. Należy więc praktykować podejście kazuistyczne, za każdym razem badając uregulowanie zawodu komornika sądowego w danym państwie członkowskim.

W przestrzeni unijnej pojawiają się jednak problematyczne kwestie dotyczące komorników sądowych wspólne dla każdego państwa członkowskiego, takie jak na przykład możliwość zastosowania wobec tego zawodu swobody świadczenia usług i swobody przedsiębiorczości, przewidzianych w przepisach unijnych. Tym samym odpowiednie instytucje poszczególnych państw członkowskich muszą dokonywać analizy tego zawodu w oparciu o perspektywę unijną.

³ Europejska sieć sądowa (w sprawach cywilnych i handlowych), *Jak doprowadzić do wykonania orzeczenia. Hiszpania* (online:) https://e-justice.europa.eu/52/PL/how_to_enforce_a_court_decision?SPAIN&member=1 (dostęp: 30.12.2021).

⁴ Europejska sieć sądowa (w sprawach cywilnych i handlowych), *Jak doprowadzić do wykonania orzeczenia. Słowacja* (online:) https://e-justice.europa.eu/52/PL/how_to_enforce_a_court_decision?SLOVAKIA&member=1 (dostęp: 30.12.2021).

Podjęmowane są jednak inicjatywy dotyczące komorników na arenie unijnej w ogólności, mające na celu ułatwienie dostępu do tego zawodu. Komornicy zapewniają bowiem skuteczność postępowań egzekucyjnych ważnych także dla rynku unijnego. Jako przykład podejmowanych działań można wskazać program Find a Bailiff (FAB), zainicjowany w ramach współfinansowanego ze środków europejskich projektu EJE (2010–2012) i kontynuowany w ramach projektu FAB II (2016–2018) oraz zarządzany przez Europejską Fundację Komorników (EUBF). Z oficjalnych komunikatów wynika, że program ma na celu poprawienie znajomości regulacji prawnych dotyczących komorników oraz ułatwienie dostępu do organów egzekucyjnych w państwach członkowskich dla obywateli i przedsiębiorstw, ułatwienie współpracy między komornikami, organami egzekucyjnymi a innymi prawnikami na szczeblach krajowym i europejskim, a także poprawienie dostępu do transgranicznych procedur prawnych dla obywateli Europy⁵. Być może w przyszłości zostaną również podjęte kroki do ustanowienia instytucji na wzór Prokuratury Europejskiej, choć wydaje się, że na tę chwilę takie plany należy charakteryzować raczej jako inicjatywy względnie odległe.

2. Swoboda świadczenia usług i swoboda przedsiębiorczości a wykonywanie władzy publicznej

Zarówno swoboda świadczenia usług, jak i swoboda przedsiębiorczości należą do podstawowych swobód realizowanych na rynku wewnętrznym Unii Europejskiej⁶. Wskazuje się w niektórych przypadkach na trudności w oddzieleniu swobody świadczenia usług od swobody przedsiębiorczości, nawet mimo ich odrębnej regulacji w przepisach unijnych. Wynika to z faktu, że w istocie zakres podmiotowy obu tych swobód

⁵ FAB Find a Bailiff, *Who we are?* (online:) <https://eubailiff.eu/about-find-a-bailiff/> (dostęp: 30.12.2021).

⁶ P.P. Horosz, *Swoboda przedsiębiorczości a swoboda świadczenia usług w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, Głosa 2008, nr 1, s. 18–27.

jest taki sam⁷, obie dotyczą także działalności będącej działalnością gospodarczą. Co do zasady przyjmuje się jednak, w celu systematyzacji, że osoby prowadzące własną działalność gospodarczą oraz przedstawiciele wolnych zawodów lub osoby prawne prowadzące działalność w jednym z państw członkowskich mają możliwość albo trwałego i stałego prowadzenia działalności gospodarczej w innym państwie członkowskim, korzystając ze swobody przedsiębiorczości zagwarantowanej w art. 49 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej⁸, albo tymczasowego oferowania i świadczenia usług w innym państwie członkowskim, korzystając ze swobody świadczenia usług zagwarantowanej w art. 56 TFUE. Zabronione są wobec tego wewnętrzne krajowe przejawy dyskryminacji ze względu na narodowość, a państwa członkowskie są postawione przed zadaniem przyjęcia środków ułatwiających korzystanie z tych swobód. Pełna realizacja swobód obejmuje harmonizację przepisów krajowych w zakresie dostępu i ich wzajemne uznawanie⁹.

Bardzo ciekawym i zarazem skomplikowanym aspektem związanym z charakterem prawnym zawodu komornika jest analiza możliwości zastosowania wobec tego zawodu swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług. Wydaje się, że te swobody nie będą mieć w ogóle zastosowania do komorników sądowych ze względu na treść art. 51 TFUE i art. 62 TFUE w zw. z art. 51 TFUE wskazujących, iż postanowienia dotyczące swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług nie mają zastosowania do działalności, która w jednym z państw członkowskich jest związana, choćby przejściowo, z wykonywaniem władzy publicznej. Bez przeprowadzenia dogłębnej analizy intuicyjnie można by przyjąć, że komornicy sądowi w ramach swoich obowiązków określonych ustawowo niezaprzeczalnie wykonują władzę publiczną.

⁷ E. Skrzydło-Tefelska, *Swoboda świadczenia usług* [w:] *Prawo Unii Europejskiej*, pod red. J. Barcz, Warszawa 2004, s. 619.

⁸ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47); dalej: TFUE.

⁹ Parlament Europejski, *Swoboda przedsiębiorczości i swoboda świadczenia usług*, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/40/swoboda-przedsiębiorczosci-i-swoboda-swiadczenia-uslug> (dostęp: 30.12.2020).

Samo wykonywanie, choćby przejściowo, władzy publicznej jest pojęciem niedookreślonym, które nie wskazuje na konkretne przesłanki ocenne. Tym samym podkreśla się, że w odniesieniu do dozwolonych ograniczeń swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług dominuje orzecznictwo o charakterze kazuistycznym. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TS) formułuje i doprecyzowuje przesłanki umożliwiające powołanie się na swobody, rozstrzyga wątpliwości co do dopuszczalności w określonych przypadkach wyłączenia lub ograniczenia przez prawo krajowe danego państwa członkowskiego. Wyroki TS ułatwiają także odróżnienie przypadków działalności objętej swobodą przedsiębiorczości od przypadków objętych swobodą świadczenia usług¹⁰. Trudno jest zatem bez udziału TS stworzyć jednolite kryteria służące możliwości zakwalifikowania danej działalności gospodarczej jako związanej bądź nie z wykonywaniem władzy publicznej¹¹. Nie można więc, bez dokonania dogłębnej analizy, z góry przesądzić o możliwości zakwalifikowania zawodu komornika do grupy zawodów wykonujących władzę publiczną. Wyjątki i ograniczenia zastosowania swobód traktatowych muszą być ściśle interpretowane.

3. Zawód komornika sądowego w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej

Sam zawód komornika sądowego był już przedmiotem zainteresowań TS, jednak głównie w odniesieniu do problematyki związanej z podatkiem VAT. Pomimo odmiennej tematyki orzecznictwo TS w tym zakresie dostarcza jednak bardzo cennych wskazówek dotyczących charakteru prawnego tego zawodu i postrzegania go na arenie unijnej. Dla przykładu, TS w postanowieniu z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie

¹⁰ P.P. Horosz, *Swoboda przedsiębiorczości w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości*, Glosa 2018, nr 2, s. 19–26.

¹¹ A. Kluczeńska-Rupka, *Dozwolone wyjątki od swobody przedsiębiorczości oraz swobody świadczenia usług w wykonywaniu zawodu prawnika w Unii Europejskiej*, Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ Nauki Społeczne 2014, nr 8, s. 12.

C-456/07 Karol Mihal przeciwko Danovy Úrad Kosice V.¹² stwierdził, że działalność komornika sądowego nie jest zwolniona z podatku od wartości dodanej z tego tylko powodu, że polega ona na dokonywaniu aktów należących do prerogatyw władzy publicznej. Gdyby nawet w ramach wykonywania jego funkcji komornik sądowy dokonywał takich aktów, to w rozumieniu przepisów, takich jak te w sprawie przed sądem krajowym, wykonuje on działalność nie w formie podmiotu prawa publicznego, jako że nie jest włączony w strukturę administracji publicznej, lecz w formie samodzielnej działalności gospodarczej, wykonywanej w ramach wolnego zawodu¹³. Analogiczne rozumowanie przedstawił również TS w wyroku z dnia 26 marca 1987 r. w sprawie 235/38 Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Królestwu Niderlandów¹⁴, wskazując, że komornicy prowadzą działalność nie jako podmiot rządzący się prawem publicznym, ponieważ nie są częścią administracji publicznej, ale w formie niezależnej działalności gospodarczej prowadzonej w ramach wykonywania wolnego zawodu¹⁵. Ponadto TS argumentuje, że komornicy nie są związani z władzami publicznymi jako pracownicy, ponieważ nie są włączeni do administracji publicznej. Prowadzą działalność na własny rachunek i własną odpowiedzialność; mogą swobodnie – chociaż podlegają pewnym ograniczeniom prawnym – ustalać, w jaki sposób będą wykonywać swoją pracę, i sami otrzymują środki, z których pochodzą ich dochody. Fakt, iż podlegają kontroli dyscyplinarnej władz publicznych oraz że ich wynagrodzenie jest ustalane przez prawo, nie stanowi wystarczających podstaw do uznania ich za osoby związane więzami prawnymi z pracodawcą¹⁶. Podkreśla się bowiem, że należy również wziąć pod uwagę brak jakiegokolwiek podporządkowania hierarchicznego władzom publicznym podmiotów niebędących częścią struktury administracji

¹² ECLI:EU:C:2008:293.

¹³ Postanowienie TS z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie C-456/07 Karol Mihal przeciwko Danovy Úrad Kosice V, sentencja.

¹⁴ ECLI:EU:C:1987:161.

¹⁵ Wyrok TS z dnia 26 marca 1987 r. w sprawie 235/38 Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Królestwu Niderlandów, pkt 22.

¹⁶ Wyrok TS z dnia 26 marca 1987 r. w sprawie 235/38 Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Królestwu Niderlandów, pkt 14.

publicznej, a także fakt, iż działają one na własny rachunek i na własną odpowiedzialność, że swobodnie kształtują zasady wykonywania swojej pracy, i że same pobierają stanowiące ich dochód zasadnicze wynagrodzenie¹⁷.

4. Coraz mniej restrykcyjne podejście do przesłanki wykonywania władzy publicznej

Początkowo w literaturze przedmiotu stanowczo wskazywano, że do zawodów prawniczych zastrzeżonych na mocy art. 51 TFUE, co do których nie ma możliwości zastosowania przepisów dotyczących swobody świadczenia usług i swobody przedsiębiorczości, zaliczyć można w szczególności notariuszy i komorników¹⁸, ponieważ uznawane są one za zawody w całości związane z wykonywaniem władzy publicznej¹⁹. Następnie zaczęto przyjmować, że zasadniczo nie ma wskazań co do możliwości objęcia zawodu notariusza swobodą przedsiębiorczości, ale już z zastrzeżeniem pewnych wyjątków dotyczących określonych czynności²⁰, w pewnym sensie starając się zastosować wykładnię rozszerzającą dotyczącą ewentualnej i hipotetycznej możliwości skorzystania ze swobody przedsiębiorczości. Taką wykładnię zaczął również przyjmować i rozszerzać TS w swoim orzecznictwie. Należy w tym miejscu przytoczyć serię spraw wniesionych przez Komisję przeciwko m.in. Austrii (C-53/08²¹), Belgii (C-47/08²²), Niemcom (C-54/08²³), czy Francji

¹⁷ Wyrok TS z dnia 29 września 2015 r., w sprawie C-276/14 Gmina Wrocław przeciwko Ministrowi Finansów ECLI:EU:C:2015:635, pkt 34.

¹⁸ E. Skrzydło-Tefelska, *Swoboda świadczenia usług* [w:] *Prawo europejskie – zarys wykładu*, pod red. R. Skubisza, E. Skrzydło-Tefelskiej, Lublin 2009, s. 288.

¹⁹ G. Druesne, *Prawo materialne i polityki Wspólnot i Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 1996, s. 157.

²⁰ M. Kozuch, *Swoboda świadczenia usług w Unii Europejskiej*, Instytut Wydawniczy EuroPrawo, Warszawa 2011, s. 71.

²¹ Wyrok TS z dnia 24 maja 2011 r., 53/08, Komisja Europejska przeciwko Republice Austrii, EU:C:2011:338, pkt 45, 50–54.

²² Wyrok TS z dnia 24 maja 2011 r., 47/08, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Belgii, EU:C:2011:334, pkt 87–123.

²³ Wyrok TS z dnia 24 maja 2011 r., 54/08, Komisja Europejska przeciwko Republice Federalnej Niemiec, EU:C:2011:339, pkt 89–107.

(C-50/08²⁴). Trybunał Sprawiedliwości badając indywidualnie wszystkie czynności, do których uprawnieni są notariusze, w każdym przypadku stwierdził, że notariusze w tych państwach nie wykonują władzy publicznej, co prowadzi do wniosku, że zabronione jest zastrzeżenie wymogu obywatelstwa, jeśli notariusz w danym państwie nie wykonuje władzy publicznej. Trybunał Sprawiedliwości przesądził więc o możliwości zastosowania swobody przedsiębiorczości do zawodu notariusza, który – jak zostało to wskazane wcześniej w literaturze przedmiotowej – był traktowany na równi z zawodem komornika w zakresie braku możliwości korzystania z omawianych swobód traktatowych. W świetle serii wyroków TS pewne poglądy doktryny stały się więc w tym kontekście nieaktualne. Do tej pory wskazywano, że przepisy krajowe rezerwujące możliwość wykonywania zawodu notariusza dla własnych obywateli nie naruszają zasady traktowania narodowego, a dana osoba nie może przeciw tymże środkom poszukiwać ochrony w traktatowej swobodzie przedsiębiorczości lub swobodzie świadczenia usług²⁵. Trybunał Sprawiedliwości dostarczył również generalnych wskazówek interpretacyjnych, stwierdzając, że wykonywanie władzy publicznej powinno być ujęte wąsko i musi występować bezpośredni i uszczegółowiony związek z kompetencjami notariusza do wykonywania władzy państwowej²⁶. Można więc dostrzec stopniowe wprowadzanie zawiężającej wykładni wykonywania władzy publicznej jako przesłanki zezwalającej na ograniczenie swobody przedsiębiorczości w orzecznictwie TS.

Nie sposób nie zauważyć pewnych podobieństw między zawodami notariusza i komornika sądowego i ich dotychczasowym wspólnym punktem wyjścia, mając ponadto na uwadze dosyć liberalne uregulowanie profesji komornika w innych państwach członkowskich, np. w kontekście wspomnianego już bułgarskiego komornika prywatnego. W odniesieniu do

²⁴ Wyrok TS z dnia 24 maja 2011 r., 50/08, Komisja Europejska przeciwko Republice Francuskiej, EU:C:2011:335, pkt 77–106.

²⁵ M. Strzelbicki, *Swoboda świadczenia usług w Unii Europejskiej*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2003, z. 3, s. 65.

²⁶ Wyrok TS z dnia 24 maja 2011 r., 51/08, Komisja Europejska przeciwko Wielkiemu Księstwu Luksemburga, EU:C:2011:336, pkt 87.

notariuszy jako przesłanki wykonywania władzy publicznej także podnoszone były aspekty związane z używaniem pieczęci państwowej, dokonywanie niektórych czynności w imieniu państwa, czy możliwość umieszczania wpisów w rejestrach państwowych. Ponadto TS stanął na stanowisku, że notariusz tylko uwierzytelnia akty lub umowy, które strony dobrowolnie podpisały, a jego udział zakłada wcześniejsze istnienie zgody lub zgodnej woli stron. A zatem czynności uwierzytelniania powierzone w taki sposób notariuszom same w sobie nie są bezpośrednim i szczególnym uczestnictwem w wykonywaniu władztwa publicznego w rozumieniu art. 51 TFUE²⁷. Ten sam argument można byłoby odnieść do zawodu komornika, wskazując, że czynności egzekucyjne dokonywane przez komorników zakładają wcześniejszy udział właściwego sądu wydającego orzeczenie, na podstawie którego prowadzone jest postępowanie egzekucyjne. Dlatego obecnie zaczynają się pojawiać głosy doktryny wskazujące, że zawód komornika nie jest ściśle związany z wykonywaniem władzy publicznej w rozumieniu unijnym, co skutkowałoby niemożnością wyłączenia w całości tego zawodu z zakresu zastosowania swobód²⁸. Ponadto należy pamiętać, że działalność nie jest synonimem zawodu. W konsekwencji trzeba podzielić pogląd, iż z okoliczności, że działalność jest związana z wykonywaniem władzy publicznej, nie wynika *per se*, że art. 51 TFUE może być stosowany do wszelkiej innej działalności wykonywanej przez wspomnianego przedstawiciela danego zawodu. Dlatego tylko w przypadkach, w których działalność związana z wykonywaniem władzy publicznej jest nieodłączna od innej działalności, możliwe jest ograniczenie zakresu i stosowania art. 51 TFUE do zawodu jako całości²⁹.

W tym miejscu trzeba przypomnieć o zastrzeżeniu kazuistycznym wyjątków ograniczenia swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia

²⁷ Wyrok TS z dnia 10 września 2015 r., 151/14, Komisja Europejska przeciwko Republice Łotewskiej, EU:C:2015:577 pkt 58–59.

²⁸ E. Kluczevska-Rupka, *op. cit.*, s. 12.

²⁹ Opinia Rzecznika Generalnego P. Cruz Villalón przedstawiona w dniu 14 września 2010 r. w sprawie C-47/08 Komisja Europejska przeciwko Królestwu Belgii, ECLI:EU:C:2010:513, pkt 88.

usług, a także o regulacjach prawa wtórnego, które zostaną omówione poniżej. Wydaje się, że konieczne jest, aby TS badał osobno dla każdego państwa członkowskiego zestaw czynności podejmowanych przez komorników sądowych i na tej podstawie decydował o możliwości skorzystania ze swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług. Taką opinię podziela również Rzecznik Generalny P. Cruz Villalón, wskazując na konieczność zbadania szczególnych funkcji wykonywanych w każdego rodzaju działalności, w ramach oceny ściśle związanej z konkretnymi okolicznościami danego przypadku, zobowiązujących TS do szczegółowego zbadania zagadnień prawa krajowego, których rozstrzygnięcie nie zawsze należy do prostych³⁰. W wyroku *Reyners* TS przesądził, że wymogi, które należy spełnić w celu zastosowania art. 45 akapit pierwszy WE, należy oceniać odrębnie dla każdego państwa członkowskiego w świetle przepisów krajowych mających zastosowanie wobec organizacji i wykonywania tego zawodu³¹. Jako konsekwencję takiej decyzji Trybunału Rzecznik Generalny wskazuje, że orzecznictwo stało się kazuistyczne, mało wyraziste i mocno związane ze specyfiką każdego rodzaju działalności, a także że obecnie nie istnieje ani jedno orzeczenie, w którym TS uściśliłby znaczenie wyrazów „bezpośrednia” i „szczególna” lub „władza publiczna”³². Należałoby jednak zastanowić się nad poprawnością tego mechanizmu z punktu widzenia prawa unijnego i dokonywania ścisłej wykładni możliwych wyjątków i odstępiania od stosowania swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług.

Nie można także zapominać, że w stosunku do zawodu komornika Komisja nie podejmowała analogicznych działań zmierzających do zniesienia obowiązku posiadania obywatelstwa danego państwa członkowskiego w celu możliwości wykonywania zawodu komornika. Tym samym, w polskim ustawodawstwie nadal obowiązuje przepis, zgodnie

³⁰ *Ibidem*, pkt 90.

³¹ Wyrok TS z dnia 21 czerwca 1974 r. w sprawie 2/74 *Jean Reyners przeciwko Państwu Belgijskiemu*, ECLI:EU:C:1974:68, pkt 49.

³² Opinia Rzecznika Generalnego, *op. cit.*, pkt 90.

z którym na stanowisko komornika może zostać powołana osoba posiadająca obywatelstwo polskie³³. Natomiast na notariusza może być powołany ten, kto posiada obywatelstwo polskie, obywatelstwo innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej, państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA) – strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej, albo obywatelstwo innego państwa, jeżeli na podstawie przepisów prawa Unii Europejskiej przysługuje mu prawo podjęcia zatrudnienia lub samozatrudnienia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w tych przepisach³⁴.

5. Regulacje prawa wtórnego

Jeśli chodzi o prawo wtórne, to warto wskazać na dwie dyrektywy: Dyrektywę 2005/36/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych³⁵ oraz Dyrektywę 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotyczącą usług na rynku wewnętrznym³⁶. Zgodnie z art. 2.4 Dyrektywy 2005/36³⁷ tego aktu prawnego nie stosuje się wobec notariuszy powoływanych na mocy urzędowego aktu organów publicznych. Takie wyłączenie na rzecz komorników sądowych nie występuje, co wskazywałoby na teoretyczną możliwość zastosowania przepisów dotyczących wzajemnego uznawania kwalifikacji zawodowych z dyrektywy 2005/36 również wobec komorników, przyznając

³³ Art. 11 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. z 2021 r., poz. 850, 1090).

³⁴ Art. 11 pkt 1 ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. z 2020 r., poz. 1192 z późn. zm.).

³⁵ Dz.Urz. UE L 255/22 z dnia 30 września 2005 r., s. 22–142; dalej dyrektywa 2005/36.

³⁶ Dz.Urz. UE 376/36 z dnia 27 grudnia 2006 r., s. 36–68; dalej: dalej jako dyrektywa 2006/123.

³⁷ W brzmieniu nadanym Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/55/UE z dnia 20 listopada 2013 r. zmieniającą dyrektywę 2005/36/WE w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych i rozporządzenie (UE) nr 1024/2012 w sprawie współpracy administracyjnej za pośrednictwem systemu wymiany informacji na rynku wewnętrznym (Dz.Urz. UE 354 z dnia 28 grudnia 2013, s. 132–170).

tym samym prawo do korzystania ze swobody przedsiębiorczości. Na marginesie można zauważyć, że jeszcze przed uchwaleniem dyrektywy nowelizującej dyrektywę 2005/36 Polska rozpoczęła deregulację zawodów zaufania publicznego, polegającą na redukcji ograniczeń stawianych przez prawodawcę przed osobami chcącymi wykonywać dany zawód, przy zgodzie co do pozostawienia go w katalogu zawodów regulowanych³⁸. Reforma ta została podzielona na etapy ze względu na czasochłonność procesu. Pierwsza uchwalona w tym zakresie ustawa³⁹ dotyczyła 51 profesji, w tym komornika sądowego. Wracając do dyrektywy 2006/123, należy wskazać, że w odniesieniu do tego aktu prawnego sytuacja komorników sądowych kształtuje się inaczej. Artykuł 2 ust. 2 lit. 1 dyrektywy 2006/123 wyłącza bowiem jej zastosowanie co do usług świadczonych przez notariuszy i komorników powołanych na mocy aktu urzędowego. W wypadku tego aktu prawnego występuje wspólne wyłączenie dla obu zawodów, co ciekawe – ujęte nawet w ramach jednej jednostki redakcyjnej. W literaturze przedmiotu podkreśla się także, iż usługi te zostały wyłączone spod zakresu zastosowania dyrektywy 2006/123 niezależnie od tego, czy można je uznać za związane z wykonywaniem władzy publicznej⁴⁰.

6. Regulacje prawa krajowego

W ramach omawianej tematyki nie można również zapominać o regulacjach prawa krajowego. W przypadku Polski, ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych w art. 3 ust. 1 wskazuje, że komornik jest organem władzy publicznej w zakresie wykonywania czynności w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym. Sam ustawodawca

³⁸ I. Kawka, *Metody tworzenia europejskiego jednolitego rynku usług*, Rocznik Administracji Publicznej 2015, nr 1, s. 21.

³⁹ Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (Dz.U. z 2013 r., poz. 829).

⁴⁰ J. Kulawik, B. Jankowski, *Świadczenie usług w Unii Europejskiej*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010, s. 16.

polski posługuje się więc pojęciem władzy publicznej w odniesieniu do komorników sądowych, co powoduje konieczność zderzenia tego przepisu z powołanym już art. 51 TFUE. Autorka stoi na stanowisku, że obecna treść art. 3 ust. 1 u.k.s. nie wpływa bezpośrednio na wykładnię art. 51 TFUE i tym samym nie wpływa na przesądzenie o automatycznej niemożności zastosowania omawianych swobód do zawodu komornika sądowego. Wykonywanie władzy publicznej w kontekście unijnym, co zostało zresztą wskazane powyżej w temacie analizy mającego zastosowanie szerokiego orzecznictwa TSUE, jest pojęciem o wiele węższym zakresowo w kontekście art. 51 TFUE, podlegającym restrykcyjnej interpretacji. W systemie unijnym jest ono bowiem umiejscowione w katalogu możliwych ograniczeń swobód traktatowych.

Ponieważ wykładnia prawa unijnego odbywa się w oparciu o orzecznictwo unijne, nie możemy przyjąć za podstawę wyłącznie przepisu polskiego, zakładając, że komornik sądowy jako organ władzy publicznej wykonuje władzę publiczną, pomijając wypracowany dorobek TSUE. Wobec tego, pomimo użycia tych samych słów w systemie unijnym i w systemie polskim, wykonywanie władzy publicznej nie może być w omawianym kontekście interpretowane tożsamo. Nie może być tym samym uznawane jako wyłączny argument do odmówienia korzystania przez komorników ze swobód. To że komornik sądowy jest organem władzy publicznej w myśl przepisów polskich, nie oznacza automatycznie, że w myśl prawa unijnego, w kontekście art. 51 TFUE czynności przez niego wykonywane są chociażby przejściowo związane z wykonywaniem władzy publicznej, rozumianej przez pryzmat orzecznictwa TSUE.

Oczywiście, mogłoby się zdarzyć, że TSUE doszedłby do wniosku, po analizie wszystkich wykonywanych przez polskich komorników sądowych czynności, że są one związane z wykonywaniem władzy publicznej, ale taki wniosek zostałby wypracowany niezależnie od treści art. 3 ust. 1 u.k.s. Nie mogłaby to być bowiem wyłączna podstawa rozstrzygnięcia. Równie dobrze takie rozstrzygnięcie mogłoby zapaść, gdyby w art. 3 ust. 1 u.k.s. nie powołano się na władzę publiczną.

Niemniej jednak, całość regulacji krajowych, i ta uwaga nie dotyczy wyłącznie regulacji polskich, będzie podstawą do dokonania wykładni i decyzji już w ramach prawa unijnego co do przesądzenia o wykonywaniu bądź czynności związanych choćby przejściowo z wykonywaniem władzy publicznej.

7. Podsumowanie

Mając na uwadze poczynione wyżej rozważania, raczej trudno byłoby mówić o możliwości zastosowania swobody świadczenia usług w odniesieniu do komorników. Tymczasowość usługi nie do końca wpisuje się w charakter działalności tego zawodu prawniczego. Na przykładzie Polski można wskazać na silne związanie terytorialne komorników ze względu na ustanowienie rewirów. Komornicy, działając przy właściwych sądach, nie mają możliwości dowolnego przyjmowania spraw – są ograniczeni przede wszystkim zasadami właściwości terytorialnej. Brak jest prawnej możliwości przyjęcia przez komornika sprawy do prowadzenia egzekucji w innym państwie członkowskim. Dla przykładu, takiego zastrzeżenia nie ma w stosunku do adwokatów, czy radców prawnych – tym zawodom została zapewniona możliwość świadczenia usług w innych państwach członkowskich, co reguluje Dyrektywa Rady 77/249/EWG z dnia 22 marca 1977 r. mająca na celu ułatwienie skutecznego korzystania przez prawników ze swobody świadczenia usług⁴¹. W odniesieniu do komorników nie należy zapominać o dodatkowym wyłączeniu znajdującym się w dyrektywie 2006/123. Jeśli chodzi o swobodę przedsiębiorczości, to sytuacja jest bardziej skomplikowana. Ustawodawca unijny, nie decydując się na dokonanie wyłączeń w odpowiednich aktach prawa wtórnego, nie ułatwił zadania. Taka sytuacja z jednej strony może oznaczać stanowisko, że komornicy nie są objęci swobodą przedsiębiorczości i nie ma potrzeby wyraźnego, dodatkowego

⁴¹ Dz.Urz. UE 78/17, 26.3.1977, s. 17–18

podkreślenia tego faktu przez ustawodawcę poprzez ustanowienie wyłączeń. Należy mieć jednak na uwadze omawianą zmianę stanowiska w odniesieniu do zawodu notariusza, który – jak zostało wcześniej wskazane – także posiadał pewne cechy charakterystyczne skłaniające do przesądzania o wykonywaniu przez przedstawicieli tego zawodu władzy publicznej. Autorka niniejszego opracowania stoi jednak na stanowisku, że wobec komorników pozostawiono „furtkę możliwości” skorzystania z dobrodziejstw swobody przedsiębiorczości. Wydaje się, że w praktyce wymagałoby to jednak orzeczeń TS badających indywidualny zestaw kompetencji komorników sądowych z poszczególnych państw członkowskich. Ze względu na podejście kazuistyczne, takie orzeczenie byłoby konieczne.

*Karolina Pawiłowicz, doktorantka w Kolegium Nauk Prawnych Szkoły Doktor-
skiej Uniwersytetu Wrocławskiego, ORCID: 0000-0002-2184-7847*

Literatura przedmiotu

Druesne G., *Prawo materialne i polityki Wspólnot i Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 1996, s. 157.

Europejska sieć sądowa (w sprawach cywilnych i handlowych), *Jak doprowadzić do wykonania orzeczenia. Bułgaria* (online:) https://e-justice.europa.eu/content_procedures_for_enforcing_a_judgment-52-bg-pl.do?member=1 (dostęp: 30.12.2021).

Europejska sieć sądowa (w sprawach cywilnych i handlowych), *Jak doprowadzić do wykonania orzeczenia. Hiszpania* (online:) https://e-justice.europa.eu/52/PL/how_to_enforce_a_court_decision?SPAIN&member=1 (dostęp: 30.12.2021).

Europejska sieć sądowa (w sprawach cywilnych i handlowych), *Jak doprowadzić do wykonania orzeczenia. Słowacja* (online:) https://e-justice.europa.eu/52/PL/how_to_enforce_a_court_decision?SLOVAKIA&member=1 (dostęp: 30.12.2021).

FAB Find a Bailiff, *Who we are?* (online:) <https://eubailiff.eu/about-find-a-bailiff/> (dostęp: 30.12.2021).

Horosz P.P., *Swoboda przedsiębiorczości a swoboda świadczenia usług w orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości*, Głosa 2008, nr 1.

Horosz P.P., *Swoboda przedsiębiorczości w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości*, Głosa 2018, nr 2.

Kawka I., *Metody tworzenia europejskiego jednolitego rynku usług*, Rocznik Administracji Publicznej 2015, nr 1.

Kluczevska-Rupka A., *Dozwolone wyjątki od swobody przedsiębiorczości oraz swobody świadczenia usług w wykonywaniu zawodu prawnika w Unii Europejskiej*, Zeszyty Naukowe Towarzystwa Doktorantów UJ Nauki Społeczne 2014, nr 8.

Kulawik J., Jankowski B., *Świadczenie usług w Unii Europejskiej*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2010.

Parlament Europejski, *Swoboda przedsiębiorczości i swoboda świadczenia usług*, (online:) <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/40/swoboda-przedsiębiorczosci-i-swoboda-swiadczenia-uslug> (dostęp: 30.12.2021).

Skrzydło-Tefelska E., *Swoboda świadczenia usług [w:] Prawo europejskie – zarys wykładu*, pod red. R. Skubisza, E. Skrzydło-Tefelskiej, Lublin 2009.

Strzelbicki M., *Swoboda świadczenia usług w Unii Europejskiej*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2003, z. 3.

Akty prawne

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/36/WE z dnia 7 września 2005 r. w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych (Dz.Urz. UE L 255/22 z dnia 30 września 2005 r., s. 22–142).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/123/WE z dnia 12 grudnia 2006 r. dotycząca usług na rynku wewnętrznym (Dz.Urz. UE 376/36 z dnia 27 grudnia 2006 r., s. 36–68).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/55/UE z dnia 20 listopada 2013 r. zmieniająca dyrektywę 2005/36/WE w sprawie uznawania kwalifikacji zawodowych i rozporządzenie (UE) nr 1024/2012 w sprawie współpracy administracyjnej za pośrednictwem systemu wymiany informacji na rynku wewnętrznym (Dz.Urz. UE 354 z dnia 28 grudnia 2013 r., s. 132–170).

Dyrektywa Rady 77/249/EWG z dnia 22 marca 1977 r. mająca na celu ułatwienie skutecznego korzystania przez prawników ze swobody świadczenia usług (Dz.Urz. UE 78/17 z dnia 26 marca 1977 r., s. 17–18).

Konstytucja Hiszpanii z dnia 27 grudnia 1978 r., „Boletín Oficial del Estado”, nr 311 z dnia 29 grudnia 1978 r.

Ustawa z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (t.j. Dz.U. z 2020 r., poz. 1192 z późn. zm.).

Ustawa z dnia 13 czerwca 2013 r. o zmianie ustaw regulujących wykonywanie niektórych zawodów (Dz.U. z 2013 r., poz. 829).

Ustawa z dnia 22 marca 2018 r. o komornikach sądowych (t.j. Dz.U. z 2021 r., poz. 850, 1090).

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47).

Orzecznictwo

Opinia Rzecznika Generalnego P. Cruz Villalón przedstawiona w dniu 14 września 2010 r. w sprawie C-47/08 Komisja Europejska przeciwko Królestwu Belgii, ECLI:EU:C:2010:513.

Postanowienie TS z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie C-456/07 Karol Mihal przeciwko Danovy Urad Kosice, VECLI:EU:C:2008:293.

Wyrok TS z dnia 21 czerwca 1974 r. w sprawie 2/74 Jean Reyners przeciwko Państwu Belgijskiemu, ECLI:EU:C:1974:68.

Wyrok TS z dnia 26 marca 1987 r. w sprawie 235/38 Komisja Wspólnot Europejskich przeciwko Królestwu Niderlandów, ECLI:EU:C:1987:161.

Wyrok TS z dnia 24 maja 2011 r., 47/08, Komisja Europejska przeciwko Królestwu Belgii, EU:C:2011:334.

Wyrok TS z dnia 24 maja 2011 r., 50/08, Komisja Europejska przeciwko Republice Francuskiej, EU:C:2011:335.

Wyrok TS z dnia 24 maja 2011 r., 53/08, Komisja Europejska przeciwko Republice Austrii, EU:C:2011:338.

Wyrok TS z dnia 24 maja 2011 r., 51/08, Komisja Europejska przeciwko Wielkiemu Księstwu Luksemburga, EU:C:2011:336.

Wyrok TS z dnia 24 maja 2011 r., 54/08, Komisja Europejska przeciwko Republice Federalnej Niemiec, EU:C:2011:339.

Wyrok TS z dnia 10 września 2015 r., 151/14, Komisja Europejska przeciwko Republice Łotewskiej, EU:C:2015:577.

Wyrok TS z dnia 29 września 2015 r., w sprawie C-276/14 Gmina Wrocław przeciwko Ministrowi Finansów, ECLI:EU:C:2015:635.

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Stosunek zatrudnienia komornika sądowego

Zagadnienia konstrukcyjne
i wybrane uprawnienia
quasi-pracownicze

Mikołaj Rylski

PRACTICA



CURRENDA



DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Zasady postępowania egzekucyjnego a standardy wykonywania zawodu komornika sądowego

Aleksandra Monarcha-Matlak
Dominika Skoczylas

 CURRENDA

DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

Już w sklepie Currendy!
www.sklep.currenda.pl

Odpowiedzialność karna komornika sądowego

Sebastian Kowalski

PRACTICA



CURRENDA



DOSTĘPNA W CZYTELNI

www.czytelnia.currenda.pl

PRZEGLĄD PRAWA EGZEKUCYJNEGO

CURRENDA SP. Z O.O.

al. Niepodległości 703A, 81-853 Sopot

tel.: +48 664 962 310

e-mail: ppe@currenda.pl

www.sklep.currenda.pl, www.czytelnia.currenda.pl